תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-כתובות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
הלכה א 4
הלכה ד 8
פרק ג 13
הלכה א 13
הלכה ד 17
הלכה ה 19
הלכה ו 22
הלכה ז 27
פרק ד 28
הלכה א 28
הלכה ד 33
פרק ה 36
הלכה א 36
הלכה ב 42
הלכה ה 43
פרק ט 49
הלכה א 49

פרק ב

הלכה א

טענו מנה וכפר בו והביא עדים שחייב לו חמשים ר"ח רבא אומר נשבע על השאר ר"י אומר אינו נשבע כו' עד סוף הסוגיא וכא לא כמי שהודיי' מן הטענה הוא כ"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת בידו מנה אחר והוא אינו מודה לה המוציא מחבירו עליו הראי' מכאן קשה קושיא המפורסמת על הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה' אישות דפסק דאם אין עדי הינומא הרי נשבע הבעל שבועת התורה כדין מודה מקצת והרי הוא מפורש בירושלמי הכא דפטור משבועת התורה וכבר הקשה הה"מ ז"ל על הרמב"ם ז"ל דהאיך מחויב שבועה הא לא הוי מ"מ דהא כבר פסק הרמב"ם ז"ל מפורש בפ"ד מה' טוען ונטען דלא הוי מ"מ כשלא יכול לכפור וכיון דקי"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ולא נאמן לומר פרעתי א"כ לא יכול לטעון על המנה שמודה פרעתיך וא"כ אינו יכול לכפור ולא הוי מ"מ וקושיא זו מפורסם הוא בכל האחרונים ז"ל ועי' בט"ו ז"ל סי' צ"ו עי"ש ומסיק הה"מ ז"ל דבהא שייך דינא דהרמב"ם ז"ל במקום שכותבין כתובה ונאבד הכתובה דבזה שיטת הרב אלפס ז"ל והרמב"ם ז"ל דבאמן לטעון פרעתי ועי' בהפלאה ז"ל דיגע ג"כ לתרץ הרמב"ם ז"ל ונראה לפענ"ד לתרץ דעת הרמב"ם ז"ל דמהאי ירושלמי גופי' הוציא הדין הזה דלכאורה צ"ב מאי שייך כל הסוגיא דר"ח קמייתא לכאן לא הי"ל להביא רק בניקר הדין אם חייב שבועה במתניתין דידן או לא ולמה צריך להך מתניתא דסלעין דינרין לדייק מינה מפני שאין הודיי' מן הטענה הא אם הודיי' מן הטענה חייב וכא לא כמי שהודיי' מן הטענה ולמה צריך להדיוק הזה בלא הדיוק הזה נמי הי' יכול להקשות כן הא דבר ידוע הוא דמודה מקצת מן הטענה צריך לישבע א"ו דכל עיקר הקושיא הוא נובע רק מהך הסוגיא והוא דהרמב"ם ז"ל פסק בפ"ד מה' טוען ונטען ה"ד דאין מ"מ חייב שבועה עד שיודה בדבר שאיפשר לכפור בו כיצד מי שטען חבירו ואמר ק' דינרין יש לי אצלך חמשים שבשטר וחמשים בע"פ אין לך בידי אלא חמשים שבשטר אין זה מ"מ שהשטר לא תועיל בו כפירתו והרי כל נכסיו משועבדין לו ואפילו כפר בי' הי' חייב לשלם ע"כ וכל הפוסקים ז"ל מרעישים בדבר הרמב"ם ז"ל אם העיקר הוא שאינו יכול לכפור או העיקר הוא שיעבוד קרקעות ועי' בחו"מ סי' פ"ח סכ"ח בשו"ע ובש"ך ז"ל ס"ק נ"א דרבו בזה המחלוקת בפי' הרמב"ם ז"ל ועי' ביאור הגר"א ז"ל שם דמביא הירושלמי הזה ומפרש פירושו ותירוץ לקושית הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דפט"ז מה"א לא כתב שם ותירוץ הט"ז ז"ל בסי' צ"ו באה"ע לא הבנתי דכתב דמיירי שאין עדים על הקידושין ונאמן במיגו מלבד שישאר הקושיא מהירושלמי דידן עוד אינו מובן הא יש לה גט וא"כ

א"י לומר לא קדשתיך וע"כ חלקי ה' אמרה נפשי ותורה היא וללמוד אני צריך ונראה לפענ"ד לפרש הסוגיא דידן והרמב"ן ז"ל בדרך נכון וה' ינחני בדרך אמת ונדקדק בלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות טוען מנה לי בידך חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר אין לך בידי אלא חמשים שבשטר ובה"י כתב מנה לי בידך אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב לו חמשים הורו כל הגאונים ז"ל שישבע כו' ולמה לא כתב בה"ד ג"כ בציור זה מנה לי בידך אין לך בידי כלום והוציא שטר שיש בידו חמשים לא ישבע מפני שלא תועיל כפירתו והרי כל נכסיו משועבדין ויהי' בזה נ"מ בין שטר לעדים בציור אחד ולמה כתב באינו יכול לכפור ושיעבוד קרקעות בה"ד בציור אחר וכתב כיצד כו' ומצייר ציור אחר ואם לפי הבנת המפרשים ז"ל הי' לו לכתוב הכל בציור אחד בשטר ובעדים וע"כ נראה לפענ"ד דהפי' בירושלמי הוא דיש כאן ט"ס והגי' אמיתית הוא כמו שגרסינן בירושלמי במס' ב"ב בפ' ג"פ סלעין דינרין די אינון ונמחקו מלוה אומר חמש ולוה אומר שנים בן עזאי אומר הואיל והודה מן הטענה ישבע ור"ע אומר אין הודאה מן הטענה פי' כמו דמסיק כו"ע מודיי שחייב לה חמשים והיא כתובעת מידו מנה אחר והוא אינו מודה לה הממע"ה פי' דהא המנה שהודה לה מנה זה אינה תובעת מידו וע"כ אינו חשוב מודה מן הטענה דהא בכ"מ טענה וכפירה והודאה הוא שכופר מקצת מן הטענה ומודה מקצת מן הטענה ולא מקרי הודאה רק כשמודה מן הטענה מקצת אבל אם מה שמודה אינו תובע ממנו נמצא דלא הוי ההודאה מי הטענה דהאיך חשוב שמודה מקצת מן טענתו הא אינו טוען ממנו זאת ונמצא דלא הודה ממה שטענו לו ואנן בעינן דיודה לי מקצת מן טענתו וע"כ ה"נ גבי שטר כשמודה לו שנים לא חשוב מודה מקצת טענתו דהא השנים אינו תובע ממנו דהא זה מפורש בשטר ואינו יכול לכפור וקרקעות משועבדין ע"כ אינו חשוב מודה מקצת מן הטענה דהא בשנים אינו טוען כלל וכמו דכו"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת מידו מנה אחר והוא אינו מודה לה דגבי כתובה וכמו דכ' הרא"ש ז"ל במס' ב"מ דף צ"ח כשזה אומר שכורה קיימת ושאולה מתה וזה אומר שכורה מתה ושאילה קיימת דלא חשוב מודה מקצת הטענה דהא השכורה שהיא קיימת אינו תובע ממנו דיודע הוא שיחזור לו לאחר שיכלו ימי השכירות דהא קיימת בעין עי' בהרא"ש ז"ל ותמצא כן [דאל"כ לישני דמיירי במשאיל אומר שכורה קיימת ושאולה מתה ושואל אומר שכורה מתה ושאולה קיימת עי"ש] וה"נ דכוותי' דהשנים שבשטר אינו תובע ממנו וע"כ לא הוי מ"מ טענתו ועפ"ז יתבאר הירושלמי היטב ר' אבין בשם רב מודה חביבי בשטר דאף דע"י עדים הוי מ"מ אבל ע"י שטר לא הוי מ"מ ושאל האיך עבידא ומפרש טענו מנה וכפר בו והוציא שטר שחייב לו חמשים אין לו אלא חמשים פי' אפילו

בשכופר בכל והוציא שטר על מה שכפר בזה חשוב מודה מקצת מן טענתו מ"מ כיון דהוא שטר אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות וע"ז אמר ר"י בר"ב נשמעיני' מן הדא כלומר דפליג על ר' אבין [וזה כפי' הגר"א ז"ל] סלעין דינרין די אינון ונמחקו אין פחות משנים מכאן ואילך המלוה אומר ה' והלוה אומר שנים כגי' הירושלמי בפ' ג"פ כו' מפני שאין הודיי' מן הטענה כלומר דמה שהודה לו בזה לא טענו דהא השנים לא טענו כלל דכו"ע מודים בזה כדמסיק במסקנא כו"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת מנה אחר [גבי חטים ושעורים גרסינן מין הטענה ביו"ד וכאן גרסינן מן הטענה בלא יו"ד והוא כמו מהטענה] אבל אם הודאה מן הטענה כמו האי האיך עבידא טענו מנה וכפר בי' והוציא שטר שחייב לו חמשין חייב שבועה כמו בעדים ולא מיפטר בשטר משום שיעבוד קרקעות אלא משום דלא הוי ההודאה מקצת מהטענה משום דהשנים אינו תובע ממנו אבל אם הי' תובע וכופר הכל והוציא שטר על מקצת הוי כמו עדים וחייב שבועה אע"פ שיש שיעבוד קרקעות ע"ז שאל במתניתין דידן וכא לא כמודה מקצת מהטענה דהא אין כאן שטר ומסיק דה"נ כו"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת בידו מנה אחר והוא אינו מודה לה הממע"ה כלומר דה"נ דמי לשטר של סלעין דינרין ונמחקו דלא חשוב הודיי' מן הטענה משום דהשנים אינו תובע ממנו וה"נ המנה אינה תובעת ממנו [ושפיר מדויק לשון מן הטענה דלדברי המפרשים ז"ל לא הבנתי לשון מן הטענה] ושפיר מדויק לשון האיך עבידא דלכאורה צ"ב גדול לשון האיך עבידא דמאי צריך לפרש הא בפשיטות ניחא מודה חביבי בשטר וע"ז מפרש דלא תימא דווקא בשתבעו בתחלה מנה לי בידך חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר והודה רק חמשים שבשטר זה שמראהו לו דז"א אלא אפילו תבעו מנה וכפר בו והוציא שטר שחייב לו חמשים דבעדים כה"ג חייב ובשטר פטור אפילו בשכפר כל המנה מ"מ ההודאה שהוציא שטר לא חשוב כעדים ופטור מטעם שיעבוד קרקעות וע"ז פליג ריבר"ב וקאמר נשמעיני' מן הדא סלעין דינרין כו' מפני שאין הודיי' מן הטענה משום שהוציא שטר בתחלה על השנים ומעולם לא הי' טענה וכפירה והודאה בשנים שבשטר הא אם הודאה מן הטענה כגון שכפר כל המנה אז חייב שבועה אפילו בשטר אע"פ שהוי שיעבוד קרקעות ומזה יצא להרמב"ם ז"ל דינו בשתבעו מנה לי בידך חמשים שבשטר זה [ולפיכך נקט זה כלומר שמראהו השטר] וחמשים בלא שטר אין לך בידי אלא חמשים שבשטר פטור שהשטר לא תועיל בו כפירתו וכל נכסיו משועבדין לו א"כ הוי כשכורה ושאולה כיון דקיימת בעין לפניו לא חשוב זאת לטענה וה"נ כיון שהשטר לא מועיל כפירתו ונכסיו משועבדין כן כאילו בעין לפניו חוב זה ע"כ לא הוי מודה מקצת טענתו כיון דהמנה הזה אינו תובע ממנו

והוי כההיא דסלעין דינרין אינון ונמחקו דהלכה כר"ע דאינו מודה מן הטענה כיון דכו"ע מודיי שחייב לו שנים ואינו חשוב תובע רק בג' דינרין והוא אינו מודה לו והוי כופר הכל ואבל כשתבעו מנה והוא כופר הכל והוציא שטר שחייב לו חמשים חייב שבועה ופסקינן כר"י בר"ב דפליג אר' אבין בהא דקאמר האיך עבידא טענו מנה וכפר בו והוציא שטר דפטור ז"א אלא דחייב באופן זה ואינו פטור אלא דווקא בשתובע מנה בשטר ומנה בע"פ והוא כופר בבע"פ דאז פטור משום דמה שהודה לו לא תבע ממנו כיון שאינו יכול לכפור והחוב בעין כמו הפרה שכורה משום דנכסיו משועבדין לו ולפיכך נקט הרמב"ם ז"ל הדין דפטור בשטר רק באופן דר"י בר"ב דמפני שאינו מודה מן הטענה דהתובע תובע אתה חייב לי מנה חמשים דבשטר זה והראה בו השטר וחמשים בע"פ והוא כופר בבע"פ אבל בהאיך עבידא דטענו מנה וכפר בו והוציא שטר שחייב לו חמשים דר' אבין בזה לא פסק כוותי' ובזה צריך לישבע וכיון דמסקינן דכן כונת הרמב"ם ז"ל וזה מקורו מהירושלמי דידן ממילא מתורץ קושית הראב"ד ז"ל ואף דלכאורה לא קשה קושיתו מכפירת שיעבוד קרקעות דהא טעמא דהרמב"ם ז"ל לאו משום כפירת שיעבוד קרקעות אלא משום דלא חשוב מודה מהטענה מ"מ עכ"פ קשה עליו מהאי ירושלמי דידן דמבואר בפשיטות בכאן דבמתני' דידן אינו מחויב שבועה דאורייתא משום דלא הוי מ"מ הטענה מ"מ שפיר ניחא דהנה ד"י דס"ל רצה כותב לבתולה שטר של מאתים וכותבת התקבלתי ממך מנה וכתב הר"י מג"ש ז"ל דדווקא בכותבת התקבלתי ממך מנה משא"כ בכותבת התקבלתי ממך הכל משום דע"כ מנה דדמי בתולין מחויב ליתן ועיי"ש דכתב דהב' מנים הללו הוי ב' דברים מנה אחת הוא דמי בתולין ומנה הב' דמי כתובה וכיון שכן לא קשה על הרמב"ם ז"ל דאימתי ס"ל להרמב"ם ז"ל דלא חשוב מודה מקצת הטענה רק דווקא בשתבעו ב' דברים או ב' חפצים כגון חמשים שבשטר וחמשים בע"פ הוי ב' תביעות או ב' פרות אחת שאולה ואחת שכורה אמרינן דלא תבעו רק דבר אחד דהיינו חוב דבע"פ או חפץ אחת דהיינו פרה אחת משא"כ בשתבעו חוב אחד גדול לא אמרינן דלא תבעו רק חצי חוב דווקא בב' דברים אמרינן דלא תבעו רק דבר אחד דהוא רק החוב דבע"פ או חפץ אחת דהיא פרה אחת וגבי סלעין דינרין דהשתים הוי בשטר והג' הוי בע"פ אמרינן דלא תבעו רק הבע"פ משא"כ בשכל החוב הוי דבר אחד לא אמרינן שתובע רק חצי החוב וע"כ הירושלמי דבעי במתני' דידן דקתני אם יש עדים שיצאה בהינומה כתובתה מאתים משא"כ בדליכא עדים לא תני במתני' האיך דינו וע"ז שאל האיך הדין וע"כ קאמר דבמתניתין דידן כו"ע מודיי שחייב לה מנה הוא המנה דבעולה דעלמא והיא כתובעת מידו מנה אחר פי' מנה האחרת דדמי בתולין וע"ז הם דנין בדמי בתולין והירושלמי

ס"ל במתניתין דידן בסמוך וחש לומר שמא מוכת עץ היא אלא כר"מ בתמי' עי"ש דאינו רוצה לאוקמא מתניתין כר"מ ורוצה לאוקמא מתניתין דאתיא ככו"ע א"כ לר' יהודה דס"ל דהוי ב' מנים נפרדים מנה דבתולין ומנה דעלמא א"כ במנה דעלמא אינה תובעת אלא מנה דדמי בתולין היא תובעת והוא כופר וע"כ דווקא ביש עדים שיצאה בהינומה אבל בדליכא עדים פטור ומשום דמתני' אתיא ככו"ע ע"כ לא נקט רק דווקא בדיש עדים שיצאה בהינומה אבל בדליכא עדים לא תנינן במתני' דישבע משום דמתניתין אתיא ככו"ע ולר"י הוי אין הודאה מן הטענה משא"כ להרמב"ם ז"ל דפסק כר"מ דכל הפוחת לבתולה ממאתי' ולאלמנ' ממנה הר"ז בעילת זנות ושייך הכל לבעולה והוי מין אחד ולא שייך לומר דתובעו חצי חוב וע"כ שפיר ישבע ומדויק לשון הירושלמי והיא כתובעת מידו מנה אחר ומדויק תיבת אחר כלומר דמנה אחרת ביניהם ואין להקשות למה פסק הרמב"ם ז"ל כהאי ירוש' הא בבבלי ס"ל לר"ע דפטור רק מטעם משיב אבידה ולא קפטר מחמת דלא הודה מן הטענה בשטענו שתים לאיכא דאמרי בב"מ דף ד' ע"ב ז"א דהתם בבבלי גרסינן סלעים דינרין מלוה אומר ה' ולוה אומר שלש האי שלש דמודה הוי כמו שכתוב בשטר כדכתב הרא"ש ז"ל בר"פ דכתובות א"כ הוי התביעה שלו ה' הוא כתביעה בשטר והוי תביעה בחוב גדול בשטר והוא מודה חצי חוב ולא ב' דברים דנימא דאינו תובע רק דבר אחד משא"כ בירושלמי דגרסינן סלעין דינרין דאינון ונמחקו מלוה אומר חמש מודה דבשטר לא הוי רק ד' רק דטוען עוד ג' והוי כשטר הי' לו ונאבד וטוען עתה בע"פ והלוה מודה בשנים שבשטר וכופר הבע"פ הוי ב' דברים ואתא שפיר לפי דברינו שיטת הרמב"ם ז"ל ודוק:

הלכה ד

האיך עבידא הי' אחד מכיר כ"י וכ"י ש"ח כו' חבירו מהו שיצטרף כו' הדא הוא דמר ר"ז ר"ה בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת העד השני לא צורכה דלא כשהיו שנים אחד הכל מכירין כ"י כו' אם אתה אומר כן נמצאת כל העדות מתקיים בעד אחד א"ר יודן ויאות כו'. לפי' המפרשים ז"ל דשיטת הירושלמי הכא בסוגיא ובמס' ר"ה דאפילו כ"י ניכר במקום אחר מ"מ אם יעיד על כ"י חבירו נפיק נכי ריבעא דממונא אפומי' דחד סהדי וזהו שלא כדברי הש"ס דילן דמסקינן ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אבייי נכתוב ח"י אחספא וכו' הרי מפורש דאם לא צריך איהו לאסהודי אח"י דידי' יכול להעיד על ח"י תבירו עי' בדף כ"א ע"א ופלא גדולה בעיני א"כ ישאר קושית התוס' ז"ל במס' גיטין דף י' ע"ב דגרסינן שם כגון דחתם ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוי לא הוי מיחתם לי' מקמי' והק' בתוס' ז"ל א"כ נפיק נכי ריבעא דממונא אפומי' דחד סהדא ומתרצין

ז"ל דשאני הכא דכותים גרי אמת הם מדאורייתא ורק מדרבנן לא הוי עדות עי"ש וא"כ קשה הא בירושלמי במס' גיטין מוקי נמי כה"ג בשחתם ישראל לבסוף כה"ג דבבבלי א"כ יקשה מאד הא נפיק בכי ריבעא דממונא אפומי' דחד סהדי ולא שייך תירוצא דהתוס' ז"ל כיון דלא צריך סהדותא דישראל עליו אלא מדרבנן לא שייך נפיק נכי ריבעא דממונא הא הכא נמי קיים שטרות הוא מדרבנן אף לשיטת הירושלמי כדאיתא בכ"מ ועוד הק' בש"ך ז"ל מהדא סוסיתא הכל מכירין אותו שהוא ישראל וכו' הא בש"ס דילן מוכח מפורש דהא דאחד מכשיר לחבירו מצטרף להעיד עמו דכן מפורש בדף כ"א ע"ב גבי שלשה שישבו לקיים השטר ויצא עירעור על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם הרי מפורש דבאופן זה לא שייך נפיק נכי ריבעא דממונא עי"ש ולכאורה צ"ב ועוד קשה לי דלמה נקט הדין גבי ג' שישבו לקיים את השטר עד שלא חתמו מעידין עליו הו"ל למימר ג' שישבו לדין וכו' עד שלא חתמו מעידין עליו מאי שייכות הוא לדין קיום שטרות אכן נראה לפענ"ד דלכאורה קשה להבין קושית התוס' ז"ל הנ"ל דגיטין דאמאי חשוב נפיק נכי ריבעא דממונא הלא במס' כתובות דף כ"א מבואר דדווקא בדצריך הוא סהדותא על ח"י ועל כן כשמסהיד עם אחר על ח"י השני נפיק נכי ריבעא דממונא אבל כשהוא א"צ סהדותא על ח"י או יכול הוא ואחר לאסהודי אח"י השני. וא"כ הרי מפורש דלא חשוב נפיק נכי ריבעא דממונא דהא נפיק פלגי' אפומי' על מנה שבשטר ואידך הרי מעיד שיש לסמוך על ח"י חבירו דלא נימא מזויף הוא ח"י חבירו ולא חתם כלל וע"כ לפי עדותו סמכינן על חתימת חבירו ומ"מ לא חשוב נכי ריבעא דממונא כיון דלא צריך סהדותא דידי' על שיסמכו על חתימתו דדווקא במקום דצריך סהדותא דידי' לענין שיסמכו על חתימתו אבל במקום דלא צריך סהדותא דידי' לענין שיסמכו על חתימתו יכול להעיד שיש לסמוך על החתימה השני דלא הוי מזויף ולא חשוב נפיק נכי ריבעא דממונא א"כ ה"נ הרי הישראל שחתם לבסוף א"צ סהדותא דיש לסמוך על ח"י וע"כ מהני עדותו לענין שיש לסמוך על ח"י חבירו ולא חשוב נפיק נכי ריבעא דממונא ומאי נ"מ בין שמעיד שיש לסמוך על ח"י חבירו דלא נימא דהוי מזויף דלא חתם אדם כלל רק הוא בעצמו זייף ובאמת לא חתם שום אדם כלל אפילו רשע ג"כ לא חתם או שמעיד שיש לסמוך על ח"י חבירו שלא נימא דחתם ע"א רשע ואין לסמוך עליו ומעיד דחבר הוא ויש לסמוך עליו ומ"ש הכא דחשוב נפיק נכי ריבעא דממונא יותר מהתם ואלא ע"כ הוא משום דלהמסקנא לתירוץ התוס' ז"ל ניחא שפיר כיון דהוא מדרבנן דמדאורייתא גירי אמת הם וה"נ קיום שטרות מדרבנן ונמצא למידין אנחנו משיטת התוס' ז"ל הדרך הנכון בכל הסוגיא. וממילא יתבאר שיטת הירושלמי דלא מחולק עם הבבלי דהנה לכאורה צ"ב מאי

דתירצו התוס' ז"ל כיון דמדרבנן הוא לא שייך נפיק נכי ריבעא דממונא הלא מדרבנן נמי אמרינן בכי ריבעא דממונא דהא בשצריך לאסהודי אח"י ומעיד עם אחר גם אח"י חבירו חשוב נכי ריבעא דממונא ואף דקיום שטרות הוא מדרבבן ורק כשא"צ לאסהודי אח"י או לא חשוב נכי ריבעא דממונא א"כ מנ"ל להתוס' ז"ל לחלק בין דאורייתא לדרבנן הלא בפשיטות ניחא במקום שצריך לאסהודי אח"י דידי' הוי בכי ריבעא דממונא ובמקום דלא צריך לאסהודי אח"י דידי' לא חשוב נכי ריבעא דממונא ונראה לפענ"ד דשפיר ניחא דהנה מצינו מחלוקת ומבוכה רבה בדברי האחרונים בענין אם מדרבנן נעשה דאורייתא כגון אם ע"י דרבנן יהי' קרבן מעילה ובשני' דרבנן פטור מהעשה דלו תהי' לאשה וכהנה רבות אם אמרינן כיון דמדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרי לא נתבטל המ"ע או לא כיון דמדרבנן לא חזי נתבטל המ"ע מדאורייתא ויש בזה מבוכה רבה ועצומה ונראה לפענ"ד דבר חדש דאפילו לפי המ"ד דנתבטל הדאורייתא מ"מ לא חשבינן הדאורייתא ודדרבנן לענין אחד אלא לב' ענינים הן חשובין כמו קיום שטרות דרבנן אף דנתבטל כל השטר מדרבנן כ"ז שלא נתקיים מ"מ עדי הקיום לא נחשב לענין אחד עם עדי השטר דאורייתא ואם סי' הקיום מדאורייתא הי' נחשב עדי קיום ענין אחד עם עדי השטר דכ"ז שלא נתקיים אין שום ממשות בעידי שטר אבל מכיון דהקיום הוא רק מדרבנן ועדי שטר מדאורייתא אף דצריך קיום מ"מ לא הוי ענין אחד אלא נחשב ב' ענינים ודוגמא לזה ולא ראי' אלא לדוגמא דגרסינן במס' ב"מ דף נ"ג גבי ההיא דחזקי' מע"ש שאין בו ש"פ וניתי מעשר דא"ל [פי' רש"י ז"ל מעשר בחצי פרוטה] ונחלל עליהם ומשני דאורייתא ודרבנן לא מצטרפין פי' רש"י ז"ל דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי ליתפוס בקדושה פרוטה זו דכתיב כו' הילכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן הילכך אין מצטרף עם זה לתפוס פדיונו נמצא חצי שו"פ שהביא נאכל בלא חילול עכ"ל עיי"ש ולכאורה קשה הא קי"ל דיש יכולת ביד רבנן לעקור דבר מן התורה בשב וא"ת כדגרסינן במס' יבמות דף נ' ע"ב דיכולת ביד רבנן לבטל מ"ע בשב וא"ת ע"י מדרבנן כדגרסינן שם גבי הזאה ואזמל דנדחה המילה משום דצריך להוציא האיזמל בכרמלית דרבנן אלמא כיון דרבנן אסרו הוצאה בכרמלית נדחה עי"ז מילה דאורייתא בשמיני ונעקר מצות שמיני בשוא"ת וכן במוצא חמץ ביו"ט עיי"ש בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ז' ובמג"א ז"ל סי' תמ"ז וגרסינן במס' מכות דף י"ט ע"ב אמר ר"א א"ר יוחנן אין לוקין חוץ לחומה אלא על מע"ש שנכנס לירושלים ויצא דלא קרינן לא תוכל לאכול בשעריך רק במקום דקרינן לפני ה' אלקי' תאכלנו עיי"ש והק' בתוס' ז"ל א"כ למה צריך כלל פדי' מע"ש בריחוק מקום הא לא קרינן בי' לא תוכל לאכול בשעריך ומתרצין הא דאסור לאכול לאו משום הל"ת דלא תוכל לאכול

אלא משום מ"ע דוצרת הכסף דצריך פדיון וע"כ האוכל בלא פדיון עובר בעשה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' מע"ש ה"ז ועיין בכ"מ ז"ל ומצינו בעשה דלעולם בהם תעבודו ומשחרר עבדו עובר בעשה כתב הטו"א ז"ל דהאיך כופין ומשום מילתא דאיסורא או ביטול פו"ר גבי ח"מ וחב"ח כקושית התוס' ז"ל דהא עובר בעשה ע"ז תירץ הטו"א ז"ל דהא כל עיקר דאסור לשחררו הוא משום דלעולם בהם תעבודו אבל כיון דח"ע וחב"ח נפקע השעבוד מתק"ח דהא יכולת ביד רבנן לעקור דבר מן התורה בשוא"ת כדאיתא במס' יבמות הנ"ל וא"כ רבנן הפקיעו ממנו השיעבוד דהוא בשוא"ת וזה יכולת בידם משום תקנתא וא"כ ממילא לאחר כך שמשחררו בג"ש בקום ועשה אינו עובר בעשה דהא כל עיקר דאסור לשחררו הוא משום השיעבוד והשיעבוד כבר נפקע בשוא"ת ע"י דרבנן עיי"ש דמבואר כן בפשיטות וא"כ קשה אמאי החצי פרוטה מדאורייתא לא נתפס עלה הפדיון ונאכל בלא חילול דאין בכח החצי פרוטה מע"ש דרבנן שיותפס על ידו הפדיון בפרוטה הא כיון דמדרבנן הוי מע"ש א"כ יכולת ביד רבנן שיהי' בין שניהם פרוטה ויחול החילול דהא יכולת ביד רבנן לבטל מדבריהם מ"ע בשוא"ת וא"כ הכא ע"י מע"ש דדבריהם יתבטל המ"ע של פדיון המע"ש דחצי פרוטה דמדאורייתא דהוא בשוא"ת וע"כ ממילא כשאוכל אח"כ לא עבר כלל דהא כל עיקר דאסור לאכול בלא חילול הוא משום מ"ע דפדיון וכיון דנפקע ממנו תחלה ע"י מע"ש דדבריהם המ"ע של פדיון ממילא מותר לאכול אח"כ בקום ועשה בשלמא אם הי' האיסור אכילה דמע"ש מהל"ת דלא תוכל לאכול א"כ אין כח במע"ש דדבריהם להפקיע האיסור דלא תוכל לאכול ממע"ש דאורייתא בקום ועשה אבל מכיון דאין עלה איסור אכילה מקרא דלא תוכל לאכול רק משום מ"ע דפדיון א"כ הרי היכולת במע"ש דדבריהם לפטור אותו ממ"ע הזה בשוא"ת ממילא מותר אח"כ לאכול בקום ועשה בשלמא הא דאמרינן בעלמא דטבל מדרבנן אינו מתקן לטבל דאורייתא וכן לא אתא גברא מדרבנן ומתקן טבלי' דאורייתא התם אין בכח דדבריהם לעקור האיסור טבל דאורייתא בקום ועשה משא"כ בשוא"ת פשיטא דיש כח בדבריהם לתקן הדאורייתא בשוא"ת וזהו קושיא עצומה אלא ע"כ דדאורייתא ודרבנן לא מצטרפין ואימתי פוטר הדרבנן מ"ע דאוריית' בשוא"ת הנ"מ שלא בדרך צירוף אבל בדרך צירוף לא מצטרף דאורייתא ודרבנן דהכא אינו יכול המע"ש דדבריהם לפטור המע"ש דאורייתא אם לא כשנצרף שניהם יחד ולעשות משניהם דבר אחד וזה אי אפשר לצרף מדאורייתא ומדרבנן לעשותן דבר אחד רק היכולת בדבריהם להפקיע הדאורייתא בשוא"ת שלא בדרך צירוף אבל אם בדרך צירוף דרבנן ודאורייתא לא מצטרף ואין דבריהם עוקרין ד"ת בדרך צירוף משום דאורייתא ודרבנן ב' ענינים הן

ותדע דהכי הוא דאל"כ הול"ל כמו דאמרינן בעלמא לא אתא מע"ש דרבנן ומפקיע איסור מע"ש דאורייתא ולמה נקט לא מצטרפין משמע דעיקר הוי הצירוף ועכשיו דהוכחנו דאינו מצטרף דאורייתא ודרבנן להיות דבר אחד ואין בדרך הזה יכולת בדרבנן לבטל מ"ע דאורייתא אף בשוא"ת דבכ"מ יכולת בידם ומ"מ בדרך צירוף אי איפשר שיהא מצורף שניהם שיהי' משניהם דבר שלם וע"כ עולה לפ"ז שיטת הירושלמי כפתור ופרח לא צורכי' דלא כשהיו שנים הכל מכירין כ"י כו' אם אומר את כן נמצאת כו' מכירין אותו שהוא ישראל כו' אם אומר את כן לא נמצאת כל העדות מתקיימת בע"א וכא נמצאת כל העדות מתקיימת בע"א ויש לדקדק מדוע גבי הכל מכירין אותו שהוא ישראל גרסינן לא נמצאת כל העדות כו' וגבי הכל מכירין כ"י מסיק נמצאת כל העדות כו' אבל לפי דברינו ניחא שפיר וה"פ הכל מכירין כ"י ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיעשה כע"א מן השוק להעיד עליו ומסיק אם אומר את כן נמצאת כל העדות מתקיימת בע"א וק' מדוע גבי עדות שהוא ישראל גרסי' לא נמצאת וגבי עדות דכ"י גרסי' נמצאת אלא ע"כ דגם הירוש' ס"ל כש"ס דילן אי יכתוב ח"י אחספא אז לא חשיב נכי ריבעא דממונא והוא מטעם דקיום שטרות דרבנן ומנה שבשטר הוא מדאורייתא ודאורייתא ודרבנן לא הוי ענין אחד ולא חשוב דבר חד ולא חשוב חד סהדותא וע"כ כשמסיק נמצאת כל העדות מתקיימת בע"א ע"ז פריך ר' יודן א"ר יודן ויאות בתמי' וכן הוא כמה פעמים בירושלמי בלשון בתמי' אילו שנים שיצאו מעיר כו' כגון הדא סוסיתאי כו' אם אומר את כן לא נמצאת כל העדות מתקיים בע"א בתמי' האם לא נמצאת כל העדות מתקיים בע"א וכא נמצאת כל העדות מתקיימת בע"א בתמי' וכמו דהתם בתמי' האם לא נמצאת כל העדות מתקיים בע"א כמו כן הכא האם נמצאת כל העדו' מתקיים בע"א בתמי' והיא החילוק בפשיטות בין הכרה דכ"י להכרה דישראל דשנים שיצאו מעיר סוסיתא דהתם עדות הכרה הוא מדאורייתי' שפיר הוי נפיק נכי ריבעא דממונא דעל מנה שבשטר גופי' מהני עדותו לג' חלקים דבלא סהדיתא דידי' לא הי' מנה שבשטר כלל מדאורייתא ע"כ הוי בחד סהדותא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומי' אבל גבי הכרה דכ"י דהוא מדרבנן חשוב תרי סהדותא מנה שבשטר והכרה דכ"י דהוי ב' ענינים וע"כ לפי המסקנא בכותים דגירי אמת הם מדאורייתא הכרה דכותי חבר לא חשיב נכי ריבעא דממונא ע"כ שפיר ס"ל להירושלמי בחתם ישראל לבסוף דכשר וע"כ שיטת התוס' ז"ל הנ"ל הוא כהירושלמי הזה דמחלקין בין אם גירי אמת הם מדאורייתא צריך עדות עליו מדרבנן או אם הי' צריך מדאורייתא עדות ע"כ מוכרח בע"כ דלא דמי עדותא דכותי חבר לעדות דכ"י חבירו הוא אם הי' ח"י בחספא בב"ד דהא מפורש בירושלמי הכא דגבי סוסיתא כל העדות מתקיימת

בע"א והמנה שבשטר והגדה על כשרות חבירו חשיב נכי ריבעא דממונא ולפ"ז שפיר שני התלמודים אזלי בחד שיטה וע"כ לא קשה קושית הש"ך ז"ל הנ"ל מהא דג' שישבו לקיים את השטר דמהני עדותן להכשיר השלישי ולא חשיב נכי ריבעא דממונא אפומי' דב' דיינים ז"א דהא התם מיירי בקיום שטרות דהוא דרבנן וסהדותא לאכשורי גברא לעדות דלאו גזלנא הוא כשעבד תשובה כדמסיק שם הוא מדאורייתא א"כ דאורייתא ודרבנן לא חשיב חד סהדותא ואם הי' מכשירו מפסול דרבנן אין ה"נ דלא מהני דהוי חשיב נכי ריבעא דממונא וכמו כן אם הי' דיינין על ענין דאורייתא וג"כ לא הי' מהני כהדא סוסיתא וכההיא דהתוס' ז"ל בגיטין דף י' הנ"ל אבל כיון דהוי דרבנן ודאורייתא לא חשיב נכי ריבעא דממונא ודוק:

סליק פירקא בס"ד

פרק ג

הלכה א

והתני החוסם את הפרה משלם ששת קבין כו' עד ולא לשולחיו. הסוגיא הזאת חמורה מאד ונראה בע"ה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן במתניתין במס' מכות דף ה' מעידים אנו באיש פלוני שחייב לחבירו חמשים זוז ונמצא זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר"מ ומובא במס' כתובות דף ל"ב ע"ב ופרש"י ז"ל במס' כתובו' הנ"ל דהמקרא המביאן לידי מלקות אינו מביאן לידי תשלומין מלקות מלא תענה ותשלומין מכאשר זמם וכיון דשני שמות הן חייב על שניהן עכ"ל ז"ל והק' בתוס' ז"ל וז"ל פרש"י משום דאתו מב' קראי כו' וקשה דכ"ש אי הוי כתיבי בחד קרא כו' עי"ש. ונראה לפענ"ד בפרש"י ז"ל דכך כונתו ויומתק מאד בע"ה דהנה הא דעדים זוממין משלמין כאשר זמם הוא גזה"כ אפילו למ"ד דעדים זוממין ממונא הוא ולא קנס מ"מ גזה"כ הוא דממונא הוא ובלא גזה"כ הוי רק דינא דגרמי ומכ"ש שלא נעשה עדיין ע"פ כדקי"ל כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא דגזה"כ הוא דמשלמין כאשר זמם וכ"ש לר"מ דס"ל דעד"ז קנסא הוא והנה מאיזה טעם קנסן התורה אי משום דעברו על האיסור דלא תענה ע"כ קנסן התורה או לאו משום האיסור אלא משום הפסד ממון וגזה"כ הוא דמשלם ההפסד של חבירו ואף דבעלמא אין תשלומי ההפסד של חבירו עד שיפסידו לו במעשה ולאחר שנעשה ההפסד והכא בעד"ז גזה"כ הוא דמשלמין על ידי שרצו להפסידו וחייבן התורה מפני שרצו וזממו לעשות הפסד לחבירו והנה אם הי' נכתב בחד קרא לא תענה ועשיתם לו כאשר זמם הי' ע"כ הטעם דמשלמין כאשר זמם משום האיסור

מלא תענה אבל עכשיו דנכתב בתרי קראי א"כ אין זה משום האיסור דל"ת והנה אם הי' משלם כאשר זמם משום האיסור ל"ת דל"ת א"כ כאשר קיבל מלקיות על העבירת ל"ח בודאי פטור מממון דהא אינו משלם משום ההפסד אלא משום העבירה וכבר קיבל העונש על העבירה אבל אי משום ההפסד דחבירו הוי התשלומין מה לן אם ילקה הלא המלקות מלקין אותו רק על העבירה דאיסור ל"ת אבל מה שחייבו התורה על ההפסד דחבירו למה יפטור וכי מי שעשה עבירה ונלקה יופטר מלשלם ממון לחבירו המגיע לחבירו והיינו דקאמר ר"מ שלא השם המביאן לידי מלקות מביאן לידי תשלומין כלומר דהתשלומין דעד"ז הוא לאו משום השם המביאן לידי מלקות ולא משום דעבר הל"ת הוא משלם ז"א מלא התשלומין הוא משום הפסד דחבירו ומנ"ל הא הוא משום דכתיבי בתרי קראי ומה שהק' בתוס' ז"ל על פרש"י ז"ל במס' מכות הנ"ל מהא דגרסינן במס' ב"מ דף צ"א גבי חסימה היא מני ר"מ הא דאמר לוקה ומשלם הא לאו דחסימה עם התשלומין הוא משם אחד ע"ז תירץ הרמב"ם ז"ל דאף אם לא הי' כתוב כלל הלאו דלא תחסום לא הי' שום תשלומין מ"מ השתא דכתיב ממילא חיוב התשלומין הוא משום והשיב את הגזילה והוי ב' שמות עיי"ש ומובא בשעמ"ק ז"ל במס' ב"מ דף צ"א ע"א עיי"ש פי' דגילתה לנו התורה שיש חיוב תשלומין עליו והוי כמו כל התשלומין [והא דצריך גבי עד"ז ב' קראי ואילו מקרא אחד הי' משם אחד ובלא תחסום הוי מקרא אחד יהוי ב' שמות ז"א דהא גבי לא תחסום לא כתיב מפורש דישלם רק דידעינן ממילא דחייבתו התורה ליתן מזונות בעת הדישה וכיון דיש חיוב התורה על המזונות ממילא הוי כמו שאר חיובים דהווין בכלל והשיב את הגזילה משא"כ הכא מלאו דלא תענה לחוד לא הוי ידעינן חיוב תשלומין אלא משום דכתיב מפורש חיוב התשלומין בתורה ואי הי' כתיב בחד קרא בתר לא תענה הי' במשמע דחייבה התורה לשלם מפני שעבר בלאו דלא תענה משא"כ התם דמכלל הלאו דלא תחסום ממילא ידעינן דחייבה התורה ליתן מזונות בשעת דישה משא"כ כאן בעד"ז דמכלל הל"ת דלא תענה לא שמעינן חיוב תשלומין רק ממה שגילתה לנו התורה בפירוש ואי הוי כתיב בתר לא תענה הי' משמע דחייב משום הקנס דעבר על לא תענה לפיכך כתבה התורה במקום אחר החיוב דתשלמין לאורי לן דחיוב בפני עצמה היא]. והנה בבא על אחותו נערה לענין קנס לענין לוקה ומשלם אף דהוא משם אחד כלומר דהא הא דמשלם קנס הוא לאו משום הפסידא דידה דהא משלם בושתה ופגמה אלא ע"כ הוא קנס על ביאתו בעבירה ממילא כיון דהעבירה הוא באחותו דלוקה על הביאה וכיון דמשלם על הביאה כבר בגופו א"כ לא ישלם קנס דהוא משום הדבר שהביאו לשם מלקות הביאו לידי תשלומין וא"כ יקשה האיך קאמר

רשב"ל במכלתין דף ל"ג ע"ב דמתני' דאילו נערות ר"מ היא והא ר"מ נמי ס"ל דאינו לוקה ומשלם רק כשהדבר שהביאו לידי מלקו' לא הביאו לידי תשלומין אכן ז"א דהא דמשלם קנס לאו משום ביאת זנות ז"א אלא משום דאנס אותה בע"כ וכן על שפיתה בתו שלא בידיעתו והראי' דבמפותה יתומה דברצונה היא אינו משלם קנס אף דהוי ביאת זנות הרי דהקנס אינו משום ביאת זנות אלא על האונס ולפיכך גבי אחותו אף דלוקה על הביאת זנות הזה מ"מ משלם קנס משום האונס דהא נלקה אף בבא על אחותו ברצונה ע"כ ניחא שפיר הא דמוקי רשב"ל מתני' כר"מ אבל זה דווקא לשיטת הבבלי אבל לשיטת הירושלמי המובא בתוס' ז"ל במכלתין דף כ"ט ד"ה ואשת אחיו שהוא חולק על הבבלי וס"ל דאף במפותה יתומה חייב בקנס [ובאמת בירושלמי מחלוקות בין אמוראים בפרקין הוה] ע"כ דהקנס אינו משום האונס אלא משום הביאת זנות דאי משום האונס הרי אין כאן אונס כלל ואין כאן חיוב כלל לא על האונס ולא על הפיתוי ומה לן דא"י למחול הא אין כאן חיוב כלל א"ו דהוא משום ביאת עבירה וכמו דהבא על א"א מחויב מיתת ב"ד ועל אחותו חייב כרת ועל שפ"ח אשם כל אחד כפי חיובו שחייבה התורה כמו כן הבא על נערה מאורסה סקילה כן הבא על נערה פנוי' משלם קנס והכל משום העבירה כל אחד כפי ענינו ממילא כשהזנות היא באחותו נלקה ע"ז והאיך ישלם הא ר"מ מודה ג"כ באם שהדבר המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין כיון שנלקה נפטר וע"פ היסודות הללו אתא הירושלמי כפתור ופרח והתני החוסם את הפרה משלם אף לחכמים ומשני ה"נ שכן החוסם פרתו לוקה וכמו חלב ותרומה כדלעיל ואף דהכא גבי לאו דחסימה הא דבא לידי תשלומין הוא מכח הל"ת דלא תחסום כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל מ"מ לוקה כיון דהלאו משכח"ל בלא התשלומין דהא בחוסם פרתו לוקה ג"כ כדלעיל דמודו רבנן בזה ואימתי בעינן ב' שמות רק דווקא במקום שלא משכח"ל מלקות בלא תשלומין אבל במקום שמשכח"ל זבל"ז לא בעינן ב' שמות כמו דאפילו בב' שמות ס"ל נמי לרבנן דאין לוקין ומשלמין ומ"מ במקום דמשכח"ל זבל"ז לא בעינן ב' שמות וע"ז אמר ר' יוסי שכן מחויבי מיתות כלומר אף במחויב מיתה ביד"ש ג"כ כן כדמסיק גנב תרומת הקדש ואכלה לוקה ומשלם מ"מ הפסידו ממון דאף דשניהם במיתה ביד"ש ואילו בהקדש לחוד דקי"ל כי יאכל פרט למזיק אילו הזיק הי' פטור מתשלומין וכל חיובא הוא משום האכילה ונמצא חיוב התשלומין הוא משום העבירה דאכילה וכיון שיצא כל עיקר חיוב התשלומין משום האכילה ועל האכילה כבר מחויב מיחה ביד"ש וא"כ מאותו שם שמביאו לידי מיתה ביד"ש מביאיו לידי תשלומין [דהא הגמ' לא ס"ל דכיון דאגבי' קני' דאל"כ ל"ל גבי תרומה וחלב הטעם שכן האוכל תרומת עצמו וכן חלבו] והי'

פטור אבל מכיון דמשכח"ל מיתה ביד"ש אף בלא תשלומין סבירא לך דחייב בתשלומין אף דבא מאותו שם כנ"ל גבי חסימה א"כ אף דבהקדש לא משכח"ל מיתה בלא תשלומין דהא לא משכח"ל קודש של עצמו אבל באוכל תרומת הקודש דאז משכח"ל המיתה בלא תשלומין משום התרומה בתרומת עצמו ע"כ הוי כמו גבי חסימה ולוקה ומשלם ואף דכבר נלקה על העבירה וכל עיקר חיוב התשלומין הוא משום העבירה וכבר נלקה אבל אף שהוא כבר נלקה מ"מ הפסידו ממון דהא ההפסד ממונא שלו לא נתמלא בהמלקות שלו ע"ז פריך ר"מ לר' יוסי ור"מ לשיטתו דס"ל בהל' זו דאף מפותה יש לה קנס ונמצא דהקנס אינו משום האונס [ולא משום הפגם דהא כבר נתן בה פגמה] אלא משום ביאת זנות א"כ באחותו נערה למה אין לה קנס לד"ה אף לדברי חכמים ואי משום דלוקה למה גרע מחסימה דה"נ נימא כיון דמשכח"ל מלקות בלא תשלומין באחותו בוגרת ולא איכפת לן מה שהוא משם אחד משום ביאת זנות אלא ע"כ דלא לקי ומשלם אחסימה בשלמא תרומה וחלב מודו רבנן משום דמשכח"ל מלקות בלא תשלומין משום דהתם הוי ב' שמות התשלומין משום ההפסד והמלקות משום העבירה משא"כ בחסימה ובנערה לא מהני מה שמשכח"ל מלקות בלא תשלומין כיון דהתשלומין הוא משום העבירה ע"ו מתרץ ר"מ תירוץ אחר דגבי אחותו באים כאחד אבל בחסימה אינם באים כאחד ובזה לא איכפת לן כיון דאינו שייך לוקה ומשלם ואימתי קפדינן על שום אחד היינו דווקא במקום דלוקה ומשלם כאחד לפיכך לר"מ דס"ל לוקה ומשלם קפיד על שם אחד וכן לרבנן אם נימא דמודו לו בחסימה שייך להקפדה דשם אחד אבל מכיון דבחסימה אינו ענין כלל לאינו לוקה ומשלם דאינן באין כאחד דכבר נתחייב במלקות קודם שבא לידי תשלומין ע"כ לא קשה מנערה לחסימה וע"ז התיב לו ר"ז ממצית גדישתו כו' וע"ז מתרץ ריבר"ח בשם תרי אמוראין חד אמר בחוסם בתרומה ובקדשים והילכך משלם ואינו לוקה לפי גי' הש"ס הכא דפריך אליבא דרשב"ל דלמה משלם הא הוי חייבי מלקות שוגגין וחד אמר ע"י שליח ולא קשה כלל מחסימה ולפי גי' הגמ' במס' תרומות דגרסינן מפורש גבי חסימה לוקה ומשלם נוכל לפרש חד אמר בחוסם בתרומה ובקדשים הוא כמו דמשני לעיל שכן האוכל חלבו וחסר כאן תיבת שכן וקאי אלעיל והוי כמו שאמר שכן בחוסם בתרומה ובקדשים דס"ל דמשלם וע"כ חייב אף בחולין מלקות ולא אמרינן הא בא חיוב התשלומין משום העבירה דלא תחסום ז"א דהא משכח"ל תשלומין בלא עבירה ובלא מלקות שכן בחוסם בתרומה ובקדשים משלם והוי כמו שכתב הרמב"ן ז"ל דגילוי דעת של תורה דיש כאן חיוב מזונות ונמצא דהתשלומין אינו בא מן העבירה

וכמו דאמרינן לעיל שכן החוסם פרתו לוקה וכמו כן אמר עוד שכן אחריתי שכן החוסם בתרומה וכו' וחורנא אמר שכן ע"י שליח אבל מחוורתא הגי' דהכא ודוק:

הלכה ד

א"ר אחא תיפתר שבא עליה עד שלא מת אבי' ומת אבי' כבר נראה ליתן לאבי'. בהאי סוגיא אמרתי לתרץ שיטת הרמב"ם ז"ל דהרעישו המפרשים ז"ל ליישבו דפסק בה' חובל פ"ד הי"א לענין האי איבעיא במס' גיטין דף מ"ב ע"ב גבי מעוכב ג"ש אי יש לו קנס או לא לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא או דילמא כיון דמחוסר ג"ש אדון קרינא בי' ת"ש הפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו ואי אמרת יש לו קנס וקנסו לרבו השתא חביל בי' אחריני יהבי לרבו חביל בי' רבו וגופי' יהיב לדידי' דילמא כמ"ד א"צ ג"ש כו' ע"ז פסק הרמב"ם ז"ל דהוי איבעיא דלא איפשיטא וז"ל כל עבד שיצא לחירות ועדיין לא הגיע ג"ש לידו אין לו קנס ואחרים שחבלו בו אין יכול להוציא מהן לעצמו שעדיין לא גמר השיחרור ולא האדון יכול להוציא מהן שהרי לא נשאר לו בו קנין לפיכך המפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו יוצא בשינו ואיני נותן לו דמי עינו ואם תפס אין מוציאין מידו עכ"ל ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל משום דהוי איבעיא דלא איפשיטא ובפ"ה מה' עבדים הוא פסק וז"ל ז"ל המפיל שן עבדו וסימא את עינו הרי יצא לחירות בשינו ונותן לו דמי עינו וכל כיוצא בזה עכ"ל ז"ל וכתב הראב"ד ז"ל וז"ל דבריו ז"ל סותרים זא"ז שכבר כתב בה' חובל ומזיק שאינו משלם דמי עינו אלא א"כ תפס עכ"ל ז"ל והרעישו המפרשים ז"ל לתרץ עי' בכ"מ ז"ל ובמ"ע ז"ל ובב"ח ז"ל יור"ד ס' רס"ו ובט"ו ז"ל שם ובפנ"י ז"ל במס' גיטין שם ועוד קשה דכתב בפי"א מה' נזקי ממון ה"א וז"ל ז"ל וכל המעוכב ג"ש אין לו קנס הואיל ואין לו אדון שהרי יצא לחירות עכ"ל ז"ל עיי"ש:

אמנם ע"פ הסוגיות הללו מובן בע"ה באר היטב דיש לדקדק דלמה בה חובל כתב בזה"ל יוציא בשינו בלשון הוה ובה' עבדים כתב בלשון עבר הרי יצא לחירות בשינו וכן לשון הרי מוכח ג"כ כן הרי כבר יצא בשינו ואבל ע"פ הסוגיות הללו מובן מאד דהנה גרסינן במתני' ר"פ נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה כו' לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה וגרסינן בדף מ"ב ע"ב בטעמא דר"ש א"ק ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה אלא מעתה גבי עבד דכתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו ה"נ לא זיכתה תורה לאדון אלא בשעת נתינה ומשני יתן לחוד ונתן לחוד פרש"י ז"ל יתן לשון צווי ולעולם ונתן משמע

דבר הנתון כבר עכ"ל ז"ל פי' דונתן משמע דזכה דווקא לאחר הנתינה אבל יתן אינו משמע דזכה דווקא לאחר הנתינה והנה הא דלא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה אליבא דהת"ק דקי"ל כוותי' ולמה לא שייך לאבי' הרי בא עלי' בנערותה בעודה ברשות האב פרש"י ז"ל בדף ל"ט משום דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה אם נערה היא בשעת נתינה עכ"ל ז"ל הרי אף דהביאה היתה בנערות אבל מכיון דכתיב גבי נתינה נערה אינו זוכה האב עד שתהא נערה בשעת נתינה ושייך לעצמה ויש לחקור האיך הדין בעבד אליבא דהת"ק אם נחבל העבד ע"י אחר בעודו עבד ולא הספיק לעמוד בדין עד שנשתחרר אם שייך להעבד או להאדון והנה אודות האדון פשיטא דלא שייך להאדון דהא ה"נ כתיב יתן לאדוניו ובעינן ע"כ שיהא אדון בשעת נתינה דהא אין נ"מ בין האב לאדון אליבא דר"ש רק דנתינה דגבי אב לא זכה רק לאחר שכבר בא לידו וגבי עבד לא בעינן שכבר בא לידו אבל בזה דצריך שיהא אדון ונערה בעת נתינה בזה אין נ"מ ביניהם אבל יש לחקור אם שייך להעבד כמו גבי בוגרת דשייך לעצמה או לא דיש לכאורה לחלק דהתם גבי נערה הקנס שייך לה דלא אמרינן כיון שנסתלק יד האב יופטר לגמרי ז"א דגזה"כ הוא דלעצמה כמו דגרסינן בירושלמי פ"ד ה"א קנס מאימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר משעה הראשונה ר' יוסי אמר בסוף מתיב ר' יוסי לר' יונה ע"ד דתימר משעה הראשונה והא תנינן עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הוא של אב וכו' לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הוא של עצמה ומשני כו' ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה מתיב ר' יונה לר' יוסי ע"ד דתימר בסוף והא תנינן עמדה בדין עד שלא בגרה כו' משבגרה הרי הוא של עצמה ובוגרת יש לה קנס ומשני כו' תחת אשר עינה לרבות שהיתה נערה ובגרה ע"כ הרי דהתם גזה"כ הוא משא"כ בעבד אם נשתחרר ונסתלק האדון פטור החובל ולמה שייך להעבד אבל ז"א דהא לפי קושיא דר' יונה דלא ס"ל הדרש דלרבות נערה שנתבגרה ניחא לשיטתו דמשעה הראשונ' והשעת בוגרת איני מפקיע הקנס אלא מן האב דבעינן נערה בשעת נתינה לאב ושייך לעצמה א"כ יקשה מנ"ל דשייך לעצמה כיון דל"ל הדרש מריבוי הכתוב אלא ע"כ כיון דנפקע האב שייך לעצמה דהא החוב הוא לה רק דזכתה רחמנא זכות הבת לאביה ומכיון שנסתלק זכות האב שייך לעצמה וה"נ גבי עבד דהא החבלה שייך לו כדכתב הראב"ד ז"ל ומובא בב"י ז"ל ובקצוה"ח ז"ל סי' תכ"ד עיי"ש דהאדון זוכה מהעבד ורק מכיון דהקנס שייך להאדון ע"כ הפקיע התורה הזכות שלו מהחבלה וזכה רחמנה להאדון משום דמה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין הנ"ל וכיון שנסתלק זכות האדון ממילא שייך לו וכיון שכן ניחא שיטת הרמב"ם ז"ל דבה' חובל פסק המפיל שן עבדו

ואח"כ סימא את עינו יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו דפירש יוצא בשינו לשון הוה ולא שכבר יצא הוא בע"כ ה"פ דפסקינן לדינו דצריך לצאת בשינו כלומר דהאדון מחויב לשחררו ואינו נותן לו דמי עינו דהא עדיין מעוכב ג"ש הוא והוא איבעיא דלא איפשיטא ע"כ אינו יכול להוציא מידו דמי עינו והוא כשפסקינן לדינו על העין קודם שקיבל ג"ש על שינו אבל בה' עבדים דכתב המפיל שן עבדו וסימא את עינו הרי יצא לחירות בשינו ונותן לו דמי עינו דפירש יצא בשינו הוא לשון עבר כלומר דיצא כבר בשינו ופסקינן לדינא דעין אחר שכבר נשתחרר ע"י שינו וקמ"ל הרי שיצא בשינו תיבת הרי מדויק כלומר דמה שיצא לחירות הוא לאו בשביל עינו אלא בשינו וכלומר דהרי יצא בשינו ע"כ נותן לו דמי עינו והילכך בה' חובל דמחויב לשחררו אין אנו מחייבין ליתן לו דמי עינו משא"כ בה' עבדים דמיירי שלא הספיק לעמוד בדין על דמי עינו אלא לאחר שכבר נשתחרר דאז כשאנו מחייבין ליתן לו דמי עינו הוא אחר שיצא לחירות בשינו דהרי מה שיצא לחירות הוא בשביל שינו לחוד ע"כ כשאנו מחייבין או מחייבינן דמי עינו ולפיכך כתב בה' נזקי ממון הנ"ל לשון יצא שכבר יצא דשם כתב דאין לו קנס הוא בשביל שהממון כבר יצא לחירות ואין לו בו שום קנין כדכתב בה' חובל וע"כ כשמדבר מהחלק ממון שיצא כבר לחירות כתב בלשון שהרי יצא לחירות בלשון עבר ולפי הירושלמי דידן בבא על בתו דמוכח דהוא בעצמו כשבא על בתו עד שלא בגרה ובגרה דשייך לעצמה וה"ה בעבד שחבלו האדון גופי' ונשתחרר והסוגיא דמס' גיטין הנ"ל דמוקי לה כמ"ד דא"צ ג"ש למה לא משני דאתיא ככולהו תנאי רק דמיירי שתובע אותו בדין לאחר שיצא בג"ש בשביל שינו דז"א דהא בברייתא גרסינן נמי בלשון יוצא לשון הוה משמע דב"ד מחייבין אותו לשחררו וליתן לו דמי עינו ואין להק' למה לא משני כמו בסוגיא דידן גבי הבא על בתו תיפתר שבא עלי' ומת דאז שייך לה וה"נ לישני דקאי על היורשין דיוצא בג"ש ע"י שינו מהיורשין ונותן לו דמי עינו ז"א מלבד שזה דוחק לשון יחיד לשון ונותן לו דמי עינו דאי קאי על היורשין הול"ל בלשון רבים מלבד זאת הדוחק הלא סוף סוף יכנס בפלוגתת אמוראים ויקשה על אמימר דס"ל בדף מ' ע"א דאין לו תקנה בג"ש ע"י הגירשין א"כ יקשה לדידי' מהאי ברייתא ע"כ מוקי דהברייתא אתיא כהך תנא דס"ל דא"צ ג"ש ודוק:

הלכה ה

ר"א שאיל בנות אנוסה מהו שיהא להן בתנאי כתובה פשיטא לי באנוסה דל"ל כו' עד סוף הסוגיא. ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן במס' כתובות דף ל"ט ע"ב אע"פ שאמרו אונס נותן מיד לכשיוציא אין לה עליו כלום כו' מת

יצא כסף קנסה בכתובתה ר"י בר"י אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור"י בר"י סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה לא בעינא לך ע"כ והק' בתוס' ז"ל כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלמנה מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה לא הי' להם לתקן אלא גרושה בלבד ואור"י ז"ל דמתוך שהוצרכו לתקן בגרושה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקינו נמי לאלמנה משום חינא ומיהו לכתחלה לא היוו מתקנין משום חינא וקשה לרשב"א ז"ל הא דתני בהחובל וכן היא שחבלה בבעלה כו' וא"ת אמאי תנא הכא יצא כסף קנסה בכתובתה ליתני מת אין לה עליו כלום דהא לא תקינו רבנן אלא משום גרושה והכא מכח גרושה אין לתקן זאת דהא לא מצי לגרשה ואור"י ז"ל דה"נ כיון דשייך בה חינא כמו בשאר אלמנות אין לנו לשנותה משאר אלמנות להכי איצטריך דיצא כסף קנסה בכתובתה ולא חשו במה דאין לה כתובה עכ"ל ז"ל ולפ"ז מוכח לנו בדינא דמפותה אליבא דר"י בר"י לענין בנן נוקבין דבודאי ל"ל דהא לכאורה קשה לר"י בר"י למה יש כתובה לאלמנה באנוסה הא כל עיקר דתקנו כתובה לאלמנה משום חינא הוא רק משום גרושה ובגרושה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ובגרושה אליבא דרבנן שלא שייך שלא תהא קלה בעיניו להוציאה מ"מ הי' לאלמנה כתובה משום חינא משום דאין לשנותה משאר אלמנות ואעפ"כ ל"ל והוא משום דיצא כסף קנסה בכתובתה א"כ לר"י בר"י נמי לא יהי' לה כתובה באלמנה משום דיצא כסף קנסה בכתובתה דהא אין נ"מ בין ת"ק ור"י בר"י רק בהא דגרושה דרבנן ס"ל שממילא לא שייך באנוסה קלה בעיניו להוציאה ור"י בר"י ס"ל דשייך קלה בעיניו להוציאה ורק ע"י שיש לה כתובת מנה לא תהא קלה בעיניו להוציאה אבל לענין אלמנה אין נ"מ ביניהם וכמו לרבנן ל"ל משום הסברא דיצא כסף קנסה בכתובתה כן נמי לר"י בר"י למה יש לה כתובה הא ע"י הסברא דיצא כסף קנסה בכתובתה לא איכפת לן על חינא דבזה שייך חינא וחינא א"כ אם נימא דר"י בר"י ס"ל הסברא דיצא כסף קנסה בכתובתה א"כ קשה מ"ט יש כתובה לאלמנה באנוסה ואי נימא דר"י בר"י לא פליג את"ק בסברא דיצא כסף קנסה בכתובתה א"כ קשה מ"ט דר"י בר"י גבי אלמנה למה אית לה כתובה וא"ל כיון דיש לגרושה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ע"כ יש לאלמנה משום חינא ז"א דהא לרבנן נמי אע"ג דאין לגרושה משום דממילא אין קלה בעיניו להוציאה מ"מ הו"ל להיות חייב באלמנה משום חינא כדכתבו בתוס' ז"ל משום חינא דשאר אלמנות ומ"מ פטור משום הסברא דיצא כסף קנסה בכתובתה וא"כ לר"י בר"י נמי מ"ט יש לה לאלמנה כתובה מאי נ"מ בין חינא דשאר אלמנות לחינא דמשום גרושה אלא ע"כ דר"י בר"י לא ס"ל הסברא דיצא

כסף קנסה בכתובתה וקשה הא ע"כ קי"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה דהא במפותה לשיטת הרמב"ם ז"ל דכתובתה מאתים והוא מהירושלמי במכילתן דגרסינן שומע אני כשם שבאנוסה נותן מיד כן במפותה ת"ל מהר ימהרנה מלמד שהוא עושה אותן מהר וכן בירושלמי בסוגיא דידן כסף ישקל כמוהר מגיד שהוא עושה אותן עליו מוהר ואין מוהר אלא כתובה וכיון דבמפותה לכו"ע יצא כסף קנסה בכתובתה מה"ת א"כ באנוסה ע"כ ג"כ כן דהא גמרינן אונס ומפתה מהדדי ואך כל עיקר הנ"מ בין אונס ומפתה הוא דבאנוסה פוטר הכתובה ע"י הקנס תיכף כשנושאה ובמפותה פוטר הכתובה ע"י הקנס כשיוציאנה וכן כתב הפנ"י ז"ל בפירוש כדברינו דף ל"ט הנ"ל דכ"ז הוא כל החילוק בין אנוסה למפותה עיי"ש וא"כ קשה על ר"י בר"י האיך לא ס"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה אלא ע"כ דהפלוגתא בין ת"ק ור"י בר"י הוא כך דלר"י בר"י ס"ל דנותן הקנס במקום כתובה משא"כ לרבנן לאו דאמרינן דנותן הקנס במקום כתובה ז"א אלא דאמרינן דהקנס הוא גופיה כסף כתובתה דכסף קנסה הוא כסף כתובתה וחשבינן לה שיש לה כתובה כדאמרי רבנן יצא כסף קנסה בכתובתה ופרש"י ז"ל דכסף קנסה הוא כסף כתובתה וכ"כ התוס' ז"ל במס' יבמות דף נ"ט ע"א דהקנס הוא פוטר את הכתובה והוי דינא דכתובה דגובה מן זיבורית עיי"ש וע"כ בשביל זה ס"ל לרבנן דפטור מכתובה ולא חיישינן לחינא דאלמנה משום דזה הקנס גופי' נחשב כתובה ועולה לשני דברים לקנס וכתובה משא"כ לר"י בר"י דס"ל דשייך חינא באלמנה ונותן לה כתובה אחרת מנה בשביל חינא מדרבנן ע"כ דס"ל דלא אמרינן דיצא כסף קנסה בכתובתה וכסף קנסה הוא גופיה כתובתה ז"א אלא דאמרינן דנפטר מן כתובה מן התורה ע"י הקנס במפותה ובאנוסה דגמרינן מהדדי וזהו עיקר מחלוקתן דהת"ק ס"ל דלא צריכי לרבנן לתקוני באלמנה כתובה משום חינא משום דחשיבא שנוטלת כתובה כדפרש"י ז"ל בד"ה אע"פ שאמרו נותן מיד עיי"ש ע"כ מת יצא כסף קנסה בכתובתה ור"י בר"י לא ס"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה וחשיבא דנוטלת כתובה ז"א אלא דפטר אותו רחמנא מכתובה ונפטר ע"י הקנס מהכתובה וע"כ שייך חינא גבי אלמנה כיון דלא נוטלת כתובה וע"כ כותב לה כתובת מנה וא"כ לפ"ז כיון דר"י בר"י לא ס"ל דכסף קנסה הוא ממש כסף כתובתה אלא דב' דברים הן א"כ לפ"ז במפותה לרבנן חשיבא שנוטלת כתובה והקנס משתמש לב' ענינים לקנס ולכתובה ולר"י בר"י הקנס אינו משתמש רק במקום קנס ופטור ע"י הקנס מהכתובה א"כ הדבר פשוט דבת מפותה לר"י בר"י אין לה בתנאי כתובה כיון דל"ל כתובה משא"כ לרבנן צריכה לן כיון דלרבנן הקנס והכתובה ביחד איפשר דיש לה בנן נוקבין כיון דנוטלת

כתובה או דלמא דווקא כשיש לה כתובה כשאר הנשים או שייך להכתובה גם תנאי כתובה משא"כ האי כתובה דנצמחת מן הקנס אפשר דאין לה תנאי כתובה:
ועי"ז יתבאר הירושלמי בע"ה כעין חומר דר"א שחל בנות אנוסה מהו ומסיק דבריו פשיטא לי באנוסה דאין לה בנין דכרין דהא כל עיקר טעמא דבנין דכרין כדי שיקפוץ אדם וישיאנה לאיש והא מחויב באנוסה ע"כ לישאנה ובמפותה פשיטא דל"ל בנן נורבין לר"י בר"י [כדמפרש בעצמו אח"כ כל דבריו] אין תימר תרווי' צריכה פי' וא"ת דיש מקום לשאול האיבעיא על שניהן על אנוסה ועל המפותה או נשאול על תריהון בנות אנוסה ובנות מפותה מהו שיהא להן בתנאי כתובה ואח"כ קאזיל ומפרש דבריו הן דצריכה לי כרבנן הן דפשיטא לי כר"י בר"י כי' דלרבנן תרוויי' צריכי ולר"י בר"י פשיטא וסגנון הענין כך דר"א קאמר תחלה מה דצריכה לי' ומה דפשיטא לי' דצריכה לי' רק בחד ופשיטא לי' בחד וא"ת דצריכי תרוייהון יש לאמר דבאמת דתרוויי' צריכי ומפרש אח"כ מה שאמר דצריכי לי' ופשיטא לי' ההין דצריכא הוא לרבנן והן דפשיטא הוא לר"י בר"י ודו"ק:

הלכה ו

כהדא דתני בעולת בעל להביא את המקבלת בעלה בבית אבי' והיא ארוסה וכו' נערה המאורסה באו עלי' עשרה שלא כדרכה וכו' עד סוף הסוגיא אין כופין את היבם. האי כהדא דתני צריך ביאור מאי ראי' הוא מהך ברייתא להההיא ברייתא דלעיל ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה עפ"מ דגרסינן במס' מכות דף ט"ו ע"א אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ושקליא וטריא בגמ' משום דגמר ממוציא ש"ר דהתם ולו תהי' הוא לאנתוקי לעשה עד דמסיק רבא במסקנא כל ימיו בעמוד והוציא קאי פרש"י ז"ל דא"ק כל ימיו דהול"ל לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו ה"ק לא תהא בשליחותי' כל ימיו אלא יחזירנה וע"כ עמוד והחזיר קאמר והכי קאמר ולו תהי' לאשה אם שלחה שלא יהא שילוחי' לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו ואיתא בתוס' ז"ל אבל בפ' עשרה יוחסין פרש"י ז"ל דכל ימיו אלמעלה קאי אולו תהי' לאשה כל ימיו עכ"ל ז"ל ובאמת בפ' עשרה יוחסין ליתא זאת אלא במס' פסחים דף ס"ז ע"א בפרש"י ז"ל וכן הגי' הגאון בעל מחצית השקל ז"ל והנה נ"מ גדולה בין אלו ב' הלשונות דלפי הלשון המבואר במסכת מכות א"כ אין העשה עשה תמידיות אלא מצות עשה שישאנה פעם אחת אך ל"ת יש על הגירושין אם גירשה עובר בל"ת והעשה הוא לתקן הלאו אם גירשה וע"כ אם אינו מחזירה עובר בלאו ולוקה אם ביטל העשה או לא קיימו אבל לפי הלשון שבמס' פסחים הרי העשה עשה תמידיות והילכך כשגירשה ואינו מחזירה עובר בעשה ונ"מ גדולה לדינא להך לישנא דעובר בל"ת א"כ כשלא מחזיר

לאחר גירושין לוקה אבל להך לישנא דהעשה הוא עשה תמידיות עובר בעשה אם אינו מחזירה וכופין אותו על קיום העשה ומכין אותו עד שתצא נפשו והנה בהך ב' הלשונות נחלקו ב' הברייתות שבבבלי וירושלמי דלהברייתא המובא בבבלי גרסינן אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ע"כ משמע מזה דאם אינו מחזיר לוקה הרי דלא עבר רק על הל"ת אבל לפי הברייתא שבתוספתא המובא בירושלמי גרסינן אחד האונס ואחד המפתה שגירש כופין אותן להחזיר אם היו כהנים סופגין את הארבעים ע"כ ולפ"ז עובר בעשה דהעשה הוי עשה תמידיות וע"כ כופין להחזיר והרמב"ם ז"ל פסק דאונס שגירש כופין אותו להחזיר ופסק כהתוספתא וכ"כ הגר"א ז"ל סי' קע"ז באה"ע ס"ק י"ב דפסק כהתוספתא והוא כדברינו וזה כונתו ז"ל דאי כהברייתא דש"ס דילן האיך פסק דכופין וע"כ לשון כופין משמע דעובר בעשה וע"כ אינו פוסק כש"ס דילן דא"כ הול"ל דלוקה דלא עבר רק אל"ת וע"כ במס' מכות פרש"י ז"ל הך לישנא דהעשה אינו עשה תמידיות וכל ימיו קאי אל"ת לחוד משום דבהאי סוגיא גרסינן אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה משמע מזה דאם לא החזיר לוקה ואבל לא כופין עד שתצא נפשו כדין כל מ"ע קודם שעבר על העשה ע"כ פרש"י ז"ל דכל ימיו קאי רק אל"ת משא"כ במס' פסחים דשם מבאר רש"י ז"ל הענין של נל"ע פסק שם אליבא דדינא כהתוספתא וכהרמב"ם ז"ל ועוד נ"מ בין אם העשה הוא עשה תמידיות דכל ימיו קאי על עשה לבין דכל ימיו קאי אל"ת עפ"מ דפסק רבינו מאיר ז"ל מובא ברא"ש ז"ל בסוף מס' מוע"ק מי שמת אביו ואמו והי' קטן באותו שעה וקודם שעברו ל' יום נעשה בן י"ג ויום אחד דחייב להתאבל וכו' והוי כמו ששמע שמועה קרובה ברגל שמתאבל עליו אחר הרגל כו' ואע"פ שיש לחלק קצת בין שמע ברגל לנדון זה דהתם גברא בר חיובא הוא אלא דיומא הוא קגרים אבל הכא גברא לאו בר חיובא כלל וא"כ בימא כיון דבשעת מיתה לא הי' ראוי להתאבל יפטר עולמית הא ליתא דאין דיחוי אצל מצות כדאיתא בפ' כיסוי הדם דף פ"ז והכי נמי אמר ביבמות פ' ד"א דף ל"ג כגון דאייתי שתי שערות בשבת אתא לי' זרות ושבת בהדדי ואע"ג דבה"ש דשבת קטן הי' ולא מחייב אשבת לא אמרינן הואיל ואדחי בה"ש אידחי כולי יומא מאיסורא דהאי שבת עכ"ל ס"ל וכתב הרא"ש ז"ל ואע"ג שאין משיבין את הארי לאחר מיתה מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך ותופס אני אותו סברא שיש לחלק בין היכא דגברא בר חיובא ויומא קגרים לקטן דבשעה שהי' לו להתאבל נפטר מחמת קוטנו פקע מני' חיוב אבילות לעולם ודמיא כו' לקטן שהגדיל בין ב' פסחים חייב לעשות פ"ש דברי רבי ר' נתן אומר כל שזקוק לראשון כו' רבי סבר רגל בפני עצמו הוא ור"נ סבר שני תשלומין לראשון הוא והא דיושבים על שמועה קרובה

שבעה ושלשים אינה מצוה בפ"ע אלא תשלום כו' ומה שהביא ראיי' מאין דיחוי אצל מצות אין ראי' לפי שיש חילוק בין מצוה הנדחת ובין גוף הדיחוי דאין דיחוי במצות אלא בקדשים כי האדם הוא המחויב לעשות המצוה אם נדחית ממנו עתה לכשתראה המצוה לעשותה יעשנה כי האדם לא נדחה מלעשותה אבל אם הי' האדם דחוי בשעת חיוב המצוה נדחית ממנו לעולם ואין לה תשלומין לעולם אפילו כשיראה לעשותה כיון דבשעת חיוב נפטר ממנה ועוד דבמצות גופי' פעמים יש דיחוי כדאמר פ' לולב הגזול דף ל"ב גבי הדס כו' ואע"ג דגבי כיסוי אמרינן דאין דיחוי אצל מצות שאני התם שיש בידו לגלות הדם ולבטל הדיחוי אלמא גבי מצוה גופי' כשאין בידו לבטל הדיחוי הוי דיחוי וקטן נמי אין בידו לבטל הדיחוי שלו ומה שהביא ראי' מאייתי ב' שערות בשבת אינו ראי' דאין סוף שבת תשלומין לתחילתו והו"ל כמו פ"ש אליבא דרבי כי סוף שבת פגע בחיוב וחייב לשמור שבת עכ"ל ז"ל והנה לכאורה בסוגיא דידן נ"מ להלכה בהנך ב' לשונות אם הכל ימיו קאי על העשה או על הל"ת לענין אם אנוסה לא רצתה לקחת לו מתחלה ואח"כ נתרצית אם נימא דהכל ימיו קאי על הל"ת כשגירשה אבל כשלא נשאה עדיין אין עליו רק העשה ולו תהי' לאשה א"כ כשלא רצתה ולא הי' מחויב לישאנה וע"כ אפילו לאחר כך כשרצתה פטור ג"כ מהעשה דהא גבי כיסוי אם לא הי' בידו לגלות הי' פטור מלכסות אפילו לאחר שנתגלה משום דנדחה מצות כיסוי מזה הדם וע"כ הכא דאין בידו שתשאנה לו ברצונה א"כ נדחית מהאשה הזאת המ"ע דולו תהי' לאשה אפילו לאחר שנתרצית להנשא לו אבל אם הכל ימיו קאי על העשה א"כ הוי העשה עשה תמידיות ולא פ"א א"כ כשנתרצית אח"כ לא שייך בזה דיש דיחוי אצל מצות כשאין בידו דהא דמיא להא דכתב הרא"ש ז"ל גבי שבת דאין זה תשלומין כשיפגע שבת חייב לשמור שבת וה"נ דכוותי' באם הי' מ"ע על פ"א לחוד וכשנדחית המ"ע ואתה רוצה להחזיר המ"ע כבראשונה ע"ז שייך דיש דיחוי אצל מצות כשאינו בידו משא"כ כשהמ"ע הוי מ"ע תמידיות לא שייך זאת דהא בכיסוי הדם אם הי' הדין דכיסהו ונתגלה דחייב לכסות פשיטא דאם כיסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות ולא שייך הדין דיש דיחוי אצל מצות ז"א דהא איני תשלומין על החיוב כיסוי שעליו דהא אפילו כיסה בעצמו וקיים כבר המ"ע מ"מ מחויב עוד לכסות ורק משום דעיקר הדין בכיסוי דכיסהו ונתגלה פטור לכסות וע"כ. כשנתגלה בכיסהו הרוח דחייב לכסות הוא משום תשלומין מה שנדחה מתחלה ע"ז שייך דיש דיחוי אצל מצות וא"כ הכא כיון דהמ"ע דלו תהי' לאשה הוי מ"ע תמידיות ע"כ כשנתרצית להנשא לו אינו בתורת תשלומין על המצוה שנדחית ממנו אלא חוב בפני עצמו הוא וע"כ חייב בהעשה דולו תהי' לאשה ואך מתחלה צ"ב להבין עומק הענין

הא דהרא"ש ז"ל ואח"כ נבין בע"ה כל הסוגיא דידן דלכאורה צ"ב גדול להבין הראי' של רבינו מאיר ז"ל מההיא דאייתי ב' שערות בשבת דבאמת כתב הרא"ש ז"ל דבשבת אין סוף השבת תשלומין לתחלתו וצ"ב מאי היא שיטתי' דרבינו מאיר ז"ל ונראה לפענ"ד דשיטת רבינו מאיר ז"ל הוא כך לאחר שנבין היטב תמצית העומק בשיטת הרא"ש ז"ל דמה שמחלק הרא"ש ז"ל בין מצוה הנדחית לבין גוף האדם הנדחה כונתו ז"ל כך דלגבי מצוה הנדחית כמו באשירה שבטלו ועלתה בו תמרה ביו"ט הרי דהאדם לא נדחה מן המצוה ומחויב ליטול לולב והדס בדאית לי' אחריתי ואם הי' לו אחריתי החוב מוטל עליו אך דהלולב זה והדס זה נדחין מהמצוה לעולם כמו בקדשים שנדחין דקי"ל שאינו חוזר ונראה ואינו ראוי עוד להרצאה אבל במצות קי"ל דכשנראה ראוי הוא למצוה אבל אם הגברא נדחה והי' פטור מן המצוה אפילו כשנראה אח"כ נפטר לעולם כיון שכבר נפטר מן המצוה וא"כ לפ"ז גבי כיסוי הדם דנדחה המצוה דהדם אינו ראוי עוד לכיסוי ממילא נדחה גם גוף האדם דהא לא רמי חיובא עלי' רק לכסות זה הדם ומזה הדם כבר נפטר ולא שייך למימר דעל האדם חל העשה לכסות דם אחר רק מזה הדם נפטר ז"א דהא אין לו דם אחר ואם יהי' לו דם אחר מצוה אחרת הוא אבל מזה הדם כבר נפטר וא"כ קשה גבי כיסוי למה קי"ל דאין דיחוי אצל מצות הא הגברא נדחה ז"א דהא טעמא דבכיסוי אין דיחוי הוא משום דבידו לגלות הדם ולבטל הדיחוי וע"כ לפ"ז אין דיחוי אפילו בגברא וסגנון הרא"ש ז"ל כך דמתחלה קאמר אפילו אם נימא דבאין בידו אין דיחוי אצל מצות הנ"מ במצוה הנדחית אבל באדם הנדחה כשאין בידו יש דיחוי ועוד מסיק וקאמר דאף במצוה ג"כ באין בידו יש דיחוי ושאני כיסוי הדם דבידו הוא ולפיכך אין דיחוי וביש בידו אפילו בגברא אין דיחוי וע"כ שכן הוא דהיכא דבידו לא שייך דיחוי בגברא דהא מחויב לקיים המצוה עי' במס' פסחים דף ס"ט קומו מהולו נפשייכו ועבידו פיסחא עיי"ש ונמצא לפ"ז בדיחוי מצוה בחד צד גריעא מדיחוי דגברא דבגברא אם נדחה וחזר ונראה במצוה תמידיות חייב דבגברא הוא משום פטור ולא משום דלא חזיא ואינו ראוי למצוה ואת משא"כ בדיחוי מצוה כשאינה בידו אפילו בעשה תמידיות דנדחה ממצוה לעולם ולאו משום פטור אלא דלא חזיא למצוה לעולם וע"כ לפ"ז בשהאנוסה אינה רוצה להנשא לו יש כאן תרתי דחיית המצוה ודחיית גברא דהמצוה נדחית ממנו וממילא נדחה גברא דלא רמי חיובא דמ"ע עליו רק על זו ולא על אחרת ואצלה היא בידה לרצות אותו ואצלו אינו בידו א"כ אית כאן דחיית גברא ולא דחיית המצוה ולפ"ז כשחוזרת לרצות אותו הו"ל להיות פטור לשיטת הרא"ש ז"ל אם הי' המ"ע של ולו תהי' לאשה רק פעם אחת ולא מ"ע תמידי' אבל אי המ"ע הוי מ"ע תמידי' מצוה הנחשבת

כל ימיו ולא פ"א נמצא דאין שייך כאן דחיית גברא והוי דומה ממש לאייתי ב' שערות בשבת דהתם אין סוף שבת תשלומין אלא כל רגע חייב בפני עצמו וחייב לשמור שבת וה"נ דכוותי' דהא כשנתרצית ונראה לקיים המצוה אין זה תשלומין אלא כל רגע חוב בפני עצמו כיון דהוי מצות עשה תמידיות ולא פ"א ואבל אם היתה אחות אשה בעת מעשה ואח"כ מתה אחותה א"כ אפילו דהוי מ"ע תמידית אבל המצוה נדחית דהא אין בידו ונקרא נדחית המצוה וכאשר המצוה נדחית אין ראוי למצוה לעולם אפילו כשנראה דהא גבי אשירה אסורה לעולם על כל השנים ללולב וכן גבי הדס פסולה על כל הימים דכיון דנדחה המצוה באינו בידו דמיא לקדשים דלא חזי שוב להרצאה ופסול וכן הכ"נ אינה חזיא עוד למצוה. וכאשר עלה בו דינו בע"ה לבאר הלכה ואת כעת בנקל להבין כונת הרבינו מאיר ז"ל לפי שעלה בידינו במצוה הנדחית נדחית לעולם אם אין בידו ויש דיחוי נדחית ממצוה זו לעולם ואפילו במצוה תמידיות לפ"ז מובן עומק דבריו של רבינו מאיר ז"ל דה"פ דלא נימא כיון דבשעת מיתה לא הי' ראוי להתאבל יפטור עולמית פי' משום דיחוי מצוה כיון דנדחה מהאי מצוה דאבילות של אותו מת א"כ שוב אינו ראוי להמצוה ע"ז קאמר דהא ליתא דהא קי"ל דאין דיחוי אצל מצות כלומר דאפילו אדחי מהאי מצוה מ"מ כשנראה חזי להאי מצוה והראי' מכיסוי הדם אע"ג דאדחי האי דם ממצות כיסוי מ"מ כשנראה חוזר ונראה עוד למצות כיסוי ומביא עוד ראי' מקטן גופי' אף דקטן הוא דומה למצוה הנדחית ולא לגברא הנדחה דבגברא לא שייך דגופו נדחה אלא רק דנפטר מהמצוה משא"כ בקטן דעצם גופו נדחה וגופו לא חזיא וכיון דאידחי אידחי ולא חזיא עוד לאותה מצוה ולא מתורת פטור אלא בתורת לא חזיא בדאייתי ב"ש בשבת וס"ל לרבינו מאיר ז"ל דזה חשיבא חדא מצוה דכל שבת ושבת חשיבא מצוה באנפא נפשי' אבל שבת אחד חשיבא חדא מצוה ונמשכת כל היום כמו סוכה הנמשכת כל ז' חשיבא חדא מצוה ואי ס"ד דיש דיחוי אצל מצות א"כ נדחה בין השמשות ממצותא דהאי שבת דהא אם תימר דיש דיחוי נדחה מאותה מצוה אפילו במצוה תמידית הנמשכת דלא שייך סופו תשלומין לתחלתו בשלמא בשבת הבא דלא איפגע בי' לא נדחה ממנו אבל מאותה מצוה דהאי שבת הא נדחה א"ו דאין דיחוי אצל מצות דאי ס"ד דיש דיחוי הו"ל להיות נדחה ממצוה אפילו בלא תשלומין כמו בהדס ולולב דנדחה לעולם ממצות לולב והדס למ"ד דיש דיחוי ולא תלי בתשלומין כלל בשלמא בכל השבתות חייב כמו דחייב בשהגדיל בכל המצות משום דלא נדחה בשעה שהוא קטן מהם משום דמונין לו משעה שנתגדל ומשם ואילך נתחייב בכל המצות כמו אתרוג בשעה שהוא בוסר לא חשוב נדחה לאחר שיתגדל משא"כ באותו שבת גופי' שפגע בו ונדחה מאותו שבת הו"ל

להיות נדחה מאותה מצוה הנמשכת כמו באנוסה שמתה אחותה דנדחית לעולם ואינה חזיא עוד לעולם לאותה מצוה הנמשכת אע"ג דאינו בתורת תשלומין והרא"ש ז"ל חולק עליו וס"ל דלא חשיבא שבת חדא מצוה הנמשכת אלא כל רגע ורגע מצוה באנפי' נפשי' ובפירוש מדמה לי' לרבי דס"ל רגל בפני עצמו ה"נ סוף שבת חשוב מצוה בפני עצמו ואז לא שייך גבי קטן תורת נדחה כדברינו לעיל כמו אתרוג בשעה שהוא בוסר לא חשוב נדחה לאחר שיתגדל משא"כ באשירה דביטלה נדחית לעולם על כל השנים וכעת מובן הירושלמי דבתר דמסיים תני ר"ח אונס שגירש אם ישראל הוא כופין אותו ע"ז מסיים כהדא דתני ומסיק לכל הברייתא [רק שמפסיק באמצע לבאר אפילו שלא כדרכה] אמרה אי אפשר בוררת וחוזרת ובוררת הי' נשוי אחותה כו' מתה כבר נפטר מכיון דתנינן כופין אלמא דהוי עשה הנמשכת ע"כ בוררת וחוזרת ובוררת דהוי עשה הנמשכת וכדברינו:

הלכה ז

א"ר יוחנן אתיא דר"א בשיטת ר"ע רבו. עי' בפנים שביארנו שיטת הירושלמי בטעם דקנס דאונס ומפותה אבל שיטת הבבלי אינו כן ועי"ז יש להבין סוגית הש"ס ושיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' נערה בתולה דכל נערה שאין לה קנס כמו כן אין לה בופ"ג זולת בוגרת וממאנת ותמהו עליו מנין הוציא זאת ואכן יתורץ מאד בהקדם קושית הקצוה"ח ז"ל סי' תכ"ד דמקשה לשיטת הרשב"א ז"ל ודעמי' ז"ל דסוברין דהא דלר"י בדבר של ממון תנאו קיים הוא רק משום מחילה והא דשבור את כדי קרע את כסותי ע"מ לפטור פטור הוא משום מחילה עי' בתוס' ז"ל במס' כתובות דף נ"ו וזה אפילו לר"י א"כ קשה בדף ל"ב דמשני עולא אכילו תימא באחותו נערה ומפותה יקשה כיון דהא דמפותה פטור הוא משום מחילה א"כ אמאי לוקה הא אין לוקה ומשלם דהא הכא חשיב כחו ששילם רק שמחלה לו ואימתי שייך דלוקה במקום דאינו משלם היינו דווקא במקום דליכא חיוב תשלומין כלל ונראה לפענ"ד דניחא ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' נע"ב ה"י דכל נערה שאין לה קנס כמו כן אין לה בופ"ג [ותמהו עליו ז"ל מנין לו זאת] זולת בוגרת וממאנת משא"כ בגיורת וכו' לאחר ג' שנים עי"ש והנה לכאורה אינו מובן במה דמשני בגמ' באחותו בוגרת אחותו בוגרת נמי הא איכא בופ"ג בשוטה והאיכא צער במפותה ולמה לא משני תומ"י במפותה ול"ל לשנוי בשוטה אך לפי מה שמבואר בדברינו לעיל בה"א דהא דחייב קנס באונס ומפתה לאו משום ביאת עבירה אלא משום האונס שאנס בע"כ בת פלוני וכן שפיתה בת פלוני שלא ברצון האב ונמצא לפ"ז ביתומה ומפותה אין כאן חיוב כלל דהלא מדעתה הוא דהא כל עיקר החיוב הזה הוא רק משום דאנס בתו של פלוני או דפיתה בתו של פלוני דחשוב לגבי האב כמו אנס ג"כ ממילא כשהיא

יתומה ומפותה אין כאן חיוב כלל בשלמא בופ"ג שייך למימר דהוא משום מחילה אבל בלא מחילה הוי מתנה עמ"ש בתורה דיהא פטור מדין נזק והוא עשה מעשה ההיזק והוא מתנה שיהא פטור מדין נזק משא"כ בקנס על אונס ופיתוי בתו של פלוני כשפיתה יתומה לא עשה מעשה הפיתוי וליכא דין פיתוי מה"ת רק מעשה ההיזק של בופ"ג אבל מכיון דאין קנס ליכא בושת ופגם ג"כ ממילא ולא משום מחילה נגעו בה וע"כ משני תחלה הגמ' דמיירי בבוגרת דליכא דין קנס ופריך מבופ"ג ומשני בשוטה דליכא בושת ופגם ופריך מצער ומשני במפותה דליכא צער ומיירי בשוטה ומפותה דליכא בושת ופגם ולא צער וליכא דין בושת ופגם וצער ומסיק דאפי' תימא באחותו נערה ביתומה ומפותה דליכא דין קנס וממילא ליכא דין דבושת ופגם וזה ראי' לשיטת הרמב"ם ז"ל דבושת ופגם תלי בקנס דבמקום דליכא דין קנס ליכא דין דבושת ופגם וממילא לא שייך לענין מחילה אלא דליכא דין דקנס ובושת ופגם מה"ת ולכאורה יש להקשות על זה ממתני' דר"פ נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה וקשה במפותה למה לעצמה וכבר הק' ע"ז בר"נ ז"ל ומתרץ דלא מהני מחילתה תחלה דהא הי' שייך לאב מתחלה עי"ש וזה שייך דווקא גבי מחילה משא"כ אם במפותה אין לה דין קנס קשה דלא שייך רק לאב למה פתית את בתי אבל לה לעצמה היכי שייך לשלם עבור פיתוי' מה בינה ליתומה כיון דשייך לעצמה אבל זה לא לדברינו לחוד קשה כי אם גם על הפוסקים ז"ל דסוברין דשבור את כדי קרע את כסותי ע"מ לפטור דלאו מדין מחילה הוא אלא דאין בו דין נזק קשה ג"כ כנ"ל והנראה דע"כ כיון דיש לה אב אין לו רשות לפתותה ושייך דין נזק ומשלם אפילו לעצמה:

פרק ד

הלכה א

מה חמית מימר כן תני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה הא כיצד כו'. הסוגיא חמורה מאד ופי' המפרשים ז"ל קשה להולמן וקשה להבין ונראה לפענ"ד בביאור הסוגיא הזאת בע"ה לאמיתה ועי"ז ירווח לן שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק נערה שנתארסה ונתגרשה דקנסה לעצמה ובושת ופגם לאבי' וכבר הק' תוס' והרא"ש ז"ל על האי שיטה ז"ל דאי ס"ד דלא דרשינן מתחת אשר עינה לרבות בופ"ג דלמי שנותן זה נותן זה א"כ בר"פ נערה דגרסינן לא הספיקה לעמוד בדין עד כו' הרי הן של עצמה ומדקתני הרי הן בלשון רבים משמע דקאי אכולהו אפילו אבופ"ג ג"כ א"כ קשה בשלמא קנס ניחא דאין אדם מוריש קנס לבניו אבל בושת ופגם דממונא למה לא שייך לאחין אלא ע"כ

דלא מחלקינן בין קנס לבושת ופגם לענין נתינת האב וע"כ למי שזה שייך זה שייך עי' בתוס' ז"ל דף ל"ט ע"ב וברא"ש ז"ל שם ובתוס' ז"ל דף מ' ע"ב וברי"פ נערה ובמס' ב"ק דף ע"ב ובאמת קושיא גדולה היא על הרמב"ם ז"ל גופי' דפסק בפ"ב מה' נערה דאם לא הספיקה לעמוד בדין כו' הרי הקנס ובושת ופגם לעצמה ולא שייך לאחין אלמא דע"כ דלענין נתינת האב לא מחלקינן בין קנס לבושת ופגם וזהו באמת קושיא גדולה ונראה לפענ"ד ע"י האי סוגיא יתורץ בע"ה על נכון ונקדים הא דכתב הט"ו בחו"מ סי' פ"ו ס"ה ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד והלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחרת וכן כופל ומשלש כו"כ פעמים בסימן פ"ו דבעינן גבי שיעבודא דר"נ ב"ד אבל שלא בב"ד לא משתעבד מדר"נ ע"ז כתב הש"ך ז"ל דהא דכתב בב"ד הוא לאו דווקא בב"ד ולשון זה הוא לאו דווקא דמה צריך לזה ב"ד כיון דלוי הוא בע"ד דראובן א"כ א"צ ב"ד ומאריך בזה ומביא הגהת מיימוני ז"ל דס"ל דבעינן ב"ד אבל להלכה מכריע דא"צ ב"ד והא דכתב הט"ו לשון ב"ד הוא לאו דווקא וכן כתב התומים ז"ל דהסברא מחויבת כדעת הש"ך ז"ל דלמה לן לב"ד לשיעבודא דר"נ הא כיון דלוי הוא בע"ד דראובן ולא דשמעון א"כ ל"ל ב"ד ומביא ראי' מסוגית הש"ס דב"ק דף מ' ע"ב דבעינן ב"ד ומייגע ליישב זאת גם מביא המרדכי והר"נ ז"ל ותשו' הרא"ש ז"ל דבעינן ב"ד ומייגע לתרץ תשו' הרא"ש ז"ל ותירוצו קשה קצת להבין אבל עכ"פ המרדכי ז"ל והר"נ ז"ל ס"ל דבעינן ב"ד וכן כתב הש"ך ז"ל ס"ק י"א דהצרפתים ז"ל המובא בס' התרומות ז"ל ס"ל בהדיא דבעינן ב"ד לשיעבודא דר"נ וכל שלא בב"ד לא נשתעבד כלל מדר"נ אבל חולק עליהם מכח הסברא פשוטה כיון דלוי הוי בע"ד דראובן ממילא א"צ ב"ד לוה והנה לפי הסברא שהכריע הש"ך ז"ל דהוי לוי בע"ד דראובן ממילא א"צ ב"ד וכן כתב הקצוה"ח ז"ל כסברת הש"ך ז"ל דלוי הוי בע"ד דראובן וכתב שם בס"ק א' דשמעון אינו רק כבא בהרשאה מראובן לתבוע את לוי והבע"ד של לוי האמיתי הוא ראובן עי"ש לפי הסברא הזאת פשיטא דא"צ ב"ד אבל באמת מרבוותא ז"ל ס"ל דהמלוה אמיתי הוא שמעון ורק דמדאורייתא גובה ראובן חובו של שמעון ולענין גבי' היא שייך לראובן דראובן גובה חובו של שמעון ע"כ לפ"ז צריך ב"ד דכיון דלא שייך לראובן רק הגבי' שיגבה חובו של שמעון ע"כ דבב"ד הוא וכן מוכח לשון הש"ס כהנך מרבוותא ז"ל דמוציאין מזה ונותנין לזה מלשון זה משמע דב"ד מוציאין ומקור לדבריהם ז"ל הוא גמ' ערוכה במס' כתובות דף מ"ב ע"ב בטעמא דר"ש דא"ק ונתן לאבי הנערה לא זכי רחמנא לאב אלא משעת נתינה אלא מעתה גבי עבד דכתיב יתן לאדוניו ה"נ דלא זכי רחמנא לאדון אלא משעת נתינה ונתן לחוד יתן לחוד וכתב הרא"ה ז"ל בטעמא דרבנן דגמרי נמי מונתן רק בהא נחלקו דר"ש סבר דבעינן גבי'

ורבנן ס"ל דבב"ד כמאן דגבוי דמי ור"ש סבר דבעינן נתינה ממש וגבי מוצש"ר דכתיב ונתנו לאבי הנערה כתבו בתוס' ז"ל ומבואר בשט"מ ז"ל דהתם לכו"ע הוא דסגי בב"ד דהתם מפורש לב"ד מזהיר רחמנא ועגשו אותו כו' ונתנו ולא פליגי ר"ש ורבנן רק בונתן לאבי הנערה דלר"ש הוא גבי' ולרבנן הוא בב"ד וכ"כ הרמב"ן ז"ל ולכאורה למה בכ"מ דכתיב ונתן בתורה לא דרשינן על ב"ד כמו גבי אוכל תרומה ונתן לכהן את הקודש דלא בעינן ב"ד אלא ע"כ דהדבר פשוט דכיון דעיקר החוב הוא לנערה ורק רחמנא גזר שהאב יגבה חובה של הנערה ונמצא דרק הנתינה לחוד הוא לאבי' ולא עיקר החוב אלא דעיקר החוב שלה רק דרחמנא גזר דהחוב שלה ינתן לאב ולא דהתורה נתנה לו החוב ז"א אלא הנתינה לחוד ומה"ט כשלא הספיק לעמוד בדין שייך לעצמה דאל"כ אלא החוב הוא לאב א"כ כי לא הספיק לעמוד בדין עד שמת מ"ט שייך לעצמה כי היכי דלא שייך לאחין כן נמי אינו שייך לה א"ו דהעיקר החוב הוא לה רק שגזר רחמנא דהגבי' יגבה האב לפיכך אם לא הספיק האב לעמוד בדין כו' שייך לה וע"כ הא דכתב רחמנא ונתן לאבי הנערה דהוא רק הנתינה דשייך לאבי הנערה א"כ ע"כ דהוא בב"ד שהוא כנתינה לרבנן או לר"ש נתינה ממש משום דאין לו בעיקר החוב אלא זכות הנתינה דלרבנן הוי בב"ד כנתינה ולר"ש נתינה ממש אבל בכ"מ דעיקר החוב שלו לא צריך ב"ד דיהא כנתינה לרבנן דז"א דהא א"צ להנתינה רק כשאין לו אלא זכות הנתינה לבד משא"כ היכא דעיקר החוב שלו וא"כ גבי שיעבודא דר"נ דכתי' ונתן לאשר אשם לו דהוא דזכה רחמנא לראובן הנתינה מחוב של שמעון א"כ לא זכי אלא בב"ד דהוא כנתינה והש"ך ז"ל לטעמי' דמכריע דעיקר החוב הוא לראובן וראובן הוא בע"ד ולא רק הנתינה לבד שלו אלא דעיקר החוב הוא שלו ע"כ לסברא זו א"צ ב"ד וז"ב ועי"ז יתבאר הסוגיא דידן כעין חומר בע"ה דפריך מה חמית מימר כן דתלי בב"ד ואם לא הספיק לעמוד בב"ד שייך לעצמה תני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה פי' דצריך ליתן לנערה ונותן לאבי הנערה ע"כ לא זכי אלא בב"ד שהוא כנתינה ולר"ש בנתינה ממש וכיון שכן כשלא הספיק לעמוד בב"ד עד שמת שייך לעצמה ופריך מנן אילין מיליא פי' מנ"ל דאם לא הספיק לעמוד בב"ד עד כו' שייך לעצמה דילמא הבנים במקום אב קיימי והם יעמדו בב"ד ומשני ר"א בשם ר' יוחנן והתנחלתם וכו' אין בנותיכם לבניכם בקנס הכתוב מדבר כו' ואח"כ מתחיל הסוגיא קנס מאימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר משעה הראשונה ר' יוסי אמר בסוף פי' לר יונה אדם מוריש קנס לבניו ואע"ג דלא עמד בדין דלא אמרינן דלמא מודי ומיפטר [וכרבא ור"נ במס' ב"ק דף ע"א ע"ב עי' ברמב"ן ז"ל בר"פ נערה שפירש כן ועי' בתוס' ב"ק דף ע"ב] ור' יוסי ס"ל בסוף משעמד בדין משום דילמא מודי ומיפטר מתיב ר' יוסי

לר' יונה ע"ד דתימר משעה הראשונה א"כ קשיא מתני' דידן דתנינן בהדיא עמדה בדין וכו' לא הספיקה כו' הרי מפורש דלא זכי בקנס להוריש לבניו עד העמדה בדין ומשני ר' יונה מטינת' להא דתני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה פי' דצריך ליתן לנערה וגזה"כ הוא דיתן לאבי הנערה דכתי' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ע"כ לא זכי אלא בנתינה לרבנן בהעמדה בדין שהיא כנתינה ולר"ש בנתינה ממש אבל בכ"מ בקנס לא תלי בהעמדה בדין והוא שיטת הרא"ה ז"ל והרמב"ן ז"ל בש"ס דילן ומתיב ר' יונה לר' יוסי ע"ד דתימר בסוף דלא זכי בקנס עד שעת העמדה בדין א"כ קשיא משבגרה האיך הוא לעצמה ומשני כדתני ר"ח כו' ומסיק הגמ' דאתיין אילין פלגוותא כהלין פלגוותא פי' הרמב"ן ז"ל דר' חגי ור' יוסי קמיפלגי בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דתנינן תמן גנב משל אביו וכו' מתיב ר' חגי לר' יוסי ע"ד דתימר בעמידת ב"ד הדבר תלוי ניתני גנב משל אביו וטבח ומכר ולא הספיק לעמוד בדין עד שמת אביו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' [כן גי' הרמב"ן ז"ל] וה"פ דמשלם כפל כשאמרו לו חייב אתה ליתן לו ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [א"נ דגרסינן אינו משלם תשלומי כפל] כמו בש"ס דילן דפריך כן משום דהוי חמשה חצאי בקר וא"כ לשיטתך הוי לי' לאיפלוגי כן במתני' שם ולמה מחלק בין שטבח ומכר ואח"כ מת אביו לבין שמת אביו ואח"כ טבח ומכר בשלמא לדידי דאמינא קנס משעה הראשונה שפיר ניחא דאדם מוריש קנס לבניו ולא צריך עמידה בדין אבל לדידך קשיא ממתני' דב"ק ואי דבמתני' דידן הרי החילוק מפורש דעמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה א"כ אדמתיבנא מהא דמתני' דב"ק מדוע לא מחלק שם ג"כ כן עמד בדין הרי הד' וה' של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיק לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמו כמו במתניתין דידן דמס' כתובות הא יש אדרבה סייעתא לדברי ר' יוסי במס' כתובות דמפרש התנא בהדיא כן וא"כ מדוע קשה על ר"י מדוע לא חילק התנא במס' ב"ק בין עמד בדין ללא עמד הרי אדרבה ראי' וסייעתא גדולה דמפורש במשנה דמס' כתובות כדברי ר' יוסי דמחלק בין עמד בדין ללא עמד בדין ומשמע דאם הי' מפורש כן במתני' דב"ק הי' הדין כר' יוסי וא"כ לפ"ז כיון דבמתני' דידן מפורש כן דמחלק בין עמדה בדין ללא עמדה א"כ מוכח כר' יוסי מהך מתני' אבל באמת לשיטת ר' יונה דס"ל הטעם במס' כתובות דלפיכך תלי בעמידה בדין משום דכתיב ונתן ולא זיכתה התורה לאב אלא בנתינה וזכה מן הנערה וזכה בנתינה ע"כ צריך עמידה בדין דכנתינה דמי לרבנן או לר"ש בנתינה ממש א"כ לא שייך להביא ראי' לר' יוסי ממשנה זו וא"כ קשה על ר' יוסי אם כדבריו

דקנס לא זכי אלא בהעמדה בדין יקשה המשנה דב"ק למה לא מחלק בין העמדה בדין ללא הספיק והיינו דמסיק והן דאת אמר בארבעה וחמשה בזה אם יחלוק בין עמד בדין ללא הספיק הי' כדבריך ברם הכא במה דמחלק במתני' דידן אין ראי' לדבריך דכל עמא מודיי שהן לעצמה לא צורכה דלא למי הוא נותן לעצמה נותן לאבי' פי' אע"ג דבמתניתין תנינן הרי הן של אב הרי הן של אחין לאו דבעצם החוב של האב דשייך החוב להאב ז"א אלא דהעצם החוב הוא של עצמה רק הנתינה לאב [והוא כדא"ל ר' יונה מטינתה הא דרשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה דצריך ליתן לנערה וגזה"כ שיתן לאבי הנערה] והיינו דמסיק כל עמא מודיי שהן של עצמה לא צורכה דלא [פי' לא צריכה אלא] למי הוא נותן לעצמה נותן לאבי' דהנתינה ג"כ לעצמה או דהנתינה לאבי' בשעמדה בדין הנתינה לאבי' פי' רק הנתינה לאבי' אע"פ שהן של עצמה מ"מ זכתה התורה הנתינה לאבי' וכשלא עמדה בדין גם הנתינה לעצמה א"כ ממתני' דידן דמחלק בין עמדה בדין ללא עמדה בדין הוא משום דבמתני' דידן דזכתה התורה לאב רק הנתינה א"כ צריך עמידה בדין דכנתינה דמי לרבנן או לר"ש בנתינה ממש משא"כ בכשהי' מחלק בארבעה וחמשה בין עמד בדין ללא עמד או הי' כדבריך וזהו כל דברי ר' חגי דקאי בשיטת ר' יונה דמתני' דידן הוא משום דלא זכה רחמנא לאב רק הנתינה דלפיכך צריך עמידה בדין דכנתינה דמי לרבנן ולר"ש בנתינה ממש משום דלא זכה רחמנא לאב רק הנתינה אבל עיקר קנס ובושת ופגם הן של עצמה ולאבי' לא זכה רחמנא אלא הנתינה וכדתני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה וכההיא אוקימתא דר' יונה ואתיין אילן פלוגוותא כהלין פלוגוותא דר' חגי ור' יוסי קמיפליגי בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי ועפ"ז מתורץ קושית התוס' והרא"ש ז"ל על הרמב"ם ז"ל דלדידיה הקנס לא תלי בבושת ופגם דלמי שנותן זה נותן זה א"כ קשה ממתני' דר"פ נערה דלמה צריך גבי בושת ופגם עמידה בדין הא ממון אדם מוריש לבניו ולדברינו ניחא דהא אפילו לר' יונה דס"ל קנס משעה הראשונה ואדם מוריש קנס לבניו מ"מ מתניתין דידן ניחא דהא לא זכי האב אלא בנתינה כנ"ל ומתורץ מאד ועפ"ז מוכח דמעשה ידיה של הבת זכי רחמנא לאב לגמרי ולא הנתינה לחוד רק כל עיקר המע"י זכה האב והפקיעה התורה הזכות שלה מהבת לגמרי ונתנה לאבי' ושם לא אמרינן דזכה רחמנא להאב הנתינה לחוד ז"א אלא דזכה לגמרי בעיקר מע"י ואין לה כלום והפקיעה התורה הזכות מאתה לגמרי ע"כ מסקינן במתני' דמע"י ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין [ומה שפרש"י ז"ל דמחלקינן בין קנס למע"י דקנס אינו זוכה רק בהעמדה בדין דאין מוריש קנס לבניו משום דילמא מודי ומיפטר לאו דווקא הוא רק דמפרש כן אליבא דהמ"ד דס"ל אין אדם מוריש קנס לבניו לרווחא

דמילתא אבל באמת אפילו למ"ד דקנס משעה הראשונה מוריש לבניו נמי אתיא מתני' שפיר כמו לר' יונה בירוש' דידן] וע"כ משום דשייך לאב עיקר המע"י והפקיעה התורה מאתה כל המע"י [והטעם דבקנס כתב רחמנא ונתן האיש וגו' לא זיכתה התורה אלא הנתינה משא"כ במע"י דגמרינן מלאמה א"כ שייך הכל לאב ועפ"ז יתורץ קושית התוס' ז"ל דף מ"ג על הא דיליף דמע"י הבת אין שייך לאחין משום שנאמר והתנחלתם וגו' אין בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו והק' בתוס' ז"ל ל"ל קרא פשיטא דהא מע"י הבת ששייך לאב לא ידעינן אלא מהא דילפינן מלאמה מה אמה מע"י לאדון וכו' ובאמה גופה קי"ל דאינה עובדת לא את הבן ולא את הבת עיי"ש ולפ"ז ניחא דהא באמה מה דשייך לאדון המע"י הוא משום דקנה את גופה דע"ע גופו קנוי ע"כ כשמת ואינו מוריש לבניו הגוף ממילא אין להם המע"י משא"כ האב הא דזוכה המע"י הוא לאו זכיה מבתו דנימא כיון דאחין אינן זוכין בהבת אינן זוכין במע"י ז"א אלא דהתורה הפקיעה מן הבת כל זכותה ממע"י וזיכתה להאב א"כ ממילא הו"א כשמת האב אע"פ שאינו מוריש הבת להאחין מ"מ מה בכך הא הבת אין לה שום זכות במע"י אך כל הזכות שייך להאב לבד א"כ הו"א דזה הזכות ירשו הבנים בלא הבת בשלמא באמה לא שייך לומר דירשו המע"י בלא האמה ז"א דהא כל עיקר המע"י לאדון הוא משום האמה וכיון דלא ירשו האמה האיך יורשין המע"י דהא מה שזכה האדון מהאמה הוא דזכה מן העבד ואפילו בע"כ דמה שקנה העבד קנה רבו הוא ג"כ לאו דזכה האדון מהנותן ז"א אלא דזוכה מן העבד כדכתב בקצוה"ח ז"ל סי' תכ"ד וע"כ כשמת האדון ואין הבנים יורשין גוף האמה ממילא אין יורש המע"י משא"כ מע"י הבת דהפקיעה התורה מן הבת מע"י וא"כ אפילו אינו מוריש גוף הבת מ"מ הזכות שיש לו בהמע"י הו"א דמוריש לבניו וע"כ צריך קרא ודוק:

הלכה ד

הביא האב עדים להזים עדי הבעל. עי' בפנים בדברינו וכשתבין היטב הסוגיא ומה דאמר ר' אבמרי מאן דמר דו כן עי"ז מובן קושית התוס' ז"ל במס' סנהדרין דף ט' ע"ב ד"ה עדי דמקשין האיך משכח"ל דבהוזמו עדי האב דנהרגין הא כיון דקי"ל דעדים זוממין א"צ התראה א"כ יכולין למימר דרק לחייב להבעל מאה סלע קאתו בעדותן להזים עדי הבעל ולכאורה מאי קשה הא אם העדים פטורין ממיתה גם הבעל פטור ממאה סלע וא"כ ע"כ כשבאו לחייב הבעל מאה סלע ע"כ דאיכא חיוב סקילה על העדים אבל לפי דברינו לר' אבמרי באמת לא תלי זב"ז דהמאה סלע חייב רק כשהוזמו העדים לחוד ולא תלי בחיובא דהעדים וכן ניחא גם התוס' ז"ל דף ח' ע"ב שם שכתבו דלר"ת ז"ל הא דמיחייב

הבעל מאה סלע אע"פ דאין היא נסקלת אף דאיתא במס' כתובות דף מ"ד דהמוצש"ר על הקטנה פטור משום דלאו בת עונשין היא היינו דווקא קטנה אבל גדולה אע"פ שאינה נסקלת מ"מ חייב מ"ס וקשה הא מפורש הכא בירושלמי בסמוך דגדולה בלא התראה הו"ל כקטנה כיון דפטורה מסקילה אינו חייב מ"ס אבל לפי דברינו ניחא דבירושלמי תלי בפלוגתא למ"ד דאין משלם מ"ס עד שיסקלו העדים ע"כ דחיוב הנערה סקילה דאל"כ אין העדים נסקלין ולר' אבמרי דלא תלי בזה א"כ אפילו כשאין הנערה נסקלת מ"מ חייב מ"ס ג"כ וע"פ הסוגיא הזאת יש לתרץ מה דקשה לכאורה במס' ב"ק דף צ' ע"ב גבי מועד שהמית והזיק דנין אותו ד"מ וחוזרין ודנין אותו ד"נ קדמו ודנוהו ד"נ אין חוזרין ודנין אותו ד"מ ופריך וכי קדמו ודנוהו ד"נ מאי הוי ליהדר ולדייניה ד"מ וכו' ומסיק כשברחו הבעלים ואין להשתלם רק מן רדיא דעלי' דמרא הוא וכיון שדניהו ד"נ לא משהינן ע"כ והק' הגאון רע"א ז"ל והקצוה"ח ז"ל דמאי פריך ליהדר ולדיינוהו ד"מ הא קי"ל דשור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה בו וקי"ל לעיל דף י"ג ע"ב רבינא אמר כגון שנגח ואח"כ הפקיר תניא נמי הכי יתר על כן אר"י אפילו כו' וכתב הרא"ש ז"ל אף דרבנן פליגי על ר' יהודא מ"מ בנזקין מודו לי' ולא פליגי רק בקטלא דשור עייי"ש וא"כ לפ"ז קשה האיך ליהדר ולדיינוהו ד"מ הא כיון שקדמו ודנוהו ד"נ הוי הפקר ולרוב מרבוותא ז"ל דלהלכה מודו רבנן לר"י בנזקין ומסיק הגרע"א ז"ל דלשיטת רש"י ז"ל דבעינן בעל אחד ואפילו מכר או הוריש פטור יקשה הא דקאמר הגמ' לעיל דמכור לרדיא ולכאורה הי' צ"ל פטור לגמרי אך רש"י ז"ל לא ס"ל כהנך מרבוותא ז"ל דרבנן מודו לר"י לענין נזקין עי"ש אבל לפי האי סוגיא מתורץ שפיר דהנה לכאורה יש לדקדק בלשון רש"י ז"ל שהמית והזיק שהמית אדם ואחר כן הזיק עכ"ל ז"ל ולכאורה מאי בעי רש"י ז"ל בזה ומה איכפת לן אם המית והזיק בבת אחת דדקר אותו בקרניו בלבו וקרע את בגדיו ע"י זה ונראה לפענ"ד דעפ"מ דגרסינן במס' סנהדרין דף ח' ע"א דלחכמים דס"ל דמוצש"ר בכ"ג מפני שיש בו דיני נפש וקאמר שם עולא דבחוששין ללעז קמפלגי ופרש"י דשמא יבואו עדים שזינתה תחתיו ויהי' ד"נ עי"ש אלמא דכל היכי דאיכא ממון ונפשות ע"י מעשה אחד צריך כ"ג אף לד"מ כיון דאיכא צד נפשות ואף דלא תלי הממון בנפשות דיכול להיות דין הממון אף בלא חיוב נפשות דהא התם הד"מ דכתובה נפסדת בזנות אף בלא תחתיו ורק התחתיו מביאה לד"נ עי"ש ברש"י ז"ל אלמא כיון דהמעשה הזה כשיתברר לב"ד בדרו"ח האיך זינתה ומתי זינתה לענין ד"מ יתברר ממילא ע"י המעשה שיש כאן ד"נ צריך כ"ג והא דלא אמרינן דתפסיד הכתובה בג' ונסקלת בכ"ג ומה לן דאיכא צד נפשות ידונו הצד נפשות כדינו והצד דדיני ממונות כדינו הוא משום דס"ל

דכולהו דין אחד הוא כדמפורש בסוגיא דידן בירושלמי דמאן דס"ל דנותן מאה סלע בג' ועדים נסקלין בכ"ג ס"ל דהוי ב' דינין ומאן דס"ל דבמקום שנסקלת שם מפסדת כתובתה ובמקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע ס"ל כולהו דין אחד הוא כיון דממעשה אחד שנתברר בב"ד יצא מזה ד"נ וד"מ והנה בדין מיתה אליבא דר"י פריך וגמר הדין לא בעינן והא השור יסקל בגמר דין הוא דכתיב אלא עד שיהא מיתה והעמדה בדין וגמר הדין שוין כאחד ואילו לענין נזקין פסק הרמב"ם ז"ל אף דרבנן מודו לר"י לענין נזקין מ"מ לא בעינן רק נגיחה והעמדה בדין שוין כאחד וגמר הדין לא בעינן וכן איתא בשט"מ ז"ל בשם כמה מרבוותא ז"ל ויש ראיות לזה וא"כ לפ"ז ניחא דהנה שור שהמית והזיק כאחת ממעשה אחת המית והזיק אם יעמוד בדין ויתברר כיצד הזיקו ובאיזה אופן באבן או באגרוף וכדומה וכשיתברר המעשה יהי' דיני נפשות ג"כ כיון דבאותו מעשה יש צד דיני נפשות אף דיכול להיות ממון בלא נפשות אבל מכיון דבמעשה הזה יש בו צד נפשות הרי פשיטא דצריך לדון בכ"ג כמו מיתת השור במעשה הזה כן נמי נזקיו ועכ"פ מוכח דממון ונפשות ממעשה אחד כשיתברר המעשה חשוב דין אחד וא"כ שפיר פריך הגמ' דכי קדמו ודיינוהו ד"נ מאי הוי ליהדר ולדייני' נמי דיני ממונות דהא אם הפקירו לאחר שעמד בדין קודם גמר דין חייב והעיקר שלא יפקירו בין נגיחה להעמדה בדין והכא כיון דעמד בדין על הנפשות והוי ממון ונפשות דין אחד וכשדנוהו ד"נ והפקירו יכולין נמי לגמור דינו בד"מ ולא מהני הפקירו קודם שגמרו דיני ממונות דהא לענין נזקין העיקר שלא יפקירו בין נגיחה להעמדה בדין והכא כבר עמד בדין אך לא נגמר הדין בדיני ממונות ולא חשוב ד"מ דין אחר ז"א אלא דין אחד הוא וכבר עמד בדין ול"ל הרי הפקירו קודם שעמד בדין על ד"מ ז"א דא"כ הוי דין אחר וב' דינים ואנן קי"ל דהוי דין אחד ע"כ פריך שפיר ליהדר ולדיינוהו ד"מ ומשני ע"כ בשברח ואין ממה לגבות מעלי' ומרדיא אין לגבות אח"כ דלא משהינן לי' וכ"ז אליבא דהנך מרבוותא ז"ל דפסקו להלכה לענין נזקין כר"י דנגח ואח"כ הפקיר פטור קיימא מסקנת הגמ' דווקא כשברח הא לא"ה חוזרין ודנין אותו דיני ממונות ה"מ כשהמית והזיק בב"א אבל אם המית והזיק אחר כן ולא ממעשה אחד אפילו כשלא ברח אין חוזרין ודנין אותו ד"מ דהא כבר הופקר כנ"ל אבל לשיטת רש"י ז"ל דס"ל דרבנן פליגי על ר"י אף לענין נזקין עולה סוגית הש"ס אף כשהזיק אח"כ וצריך דווקא לזה ברח הא לא"ה לא ע"כ כרש"י ז"ל ואח"כ הזיק כלומר לאפוקי שלא תאמר כהנך מרבוותא ז"ל דסוגית הש"ס הוא דווקא כשהמית והזיק בב"א במעשה אחת ז"א אלא אפילו המית והזיק אח"כ ג"כ עולה סוגית הש"ס ודו"ק:

קנס אימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר בסוף ר' יוסי אומר משעה הראשונה ולכאורה קשה דהא לעיל בה"א איפכא שמעינן להו ולמה בקנס דמוצש"ר נתחלפו שיטתיי' וכן לעיל בה"ג ס"ל גבי קנס דמוצש"ר כי הכא וכבר תמהו המפרשים ז"ל ונראה לפענ"ד בפשיטות דהתם גבי כל קנס טעמא דר' יוסי דס"ל בסוף משום דילמא מודה ומיפטר ור' יונה לא ס"ל כן רק דקנס דאונס ומפתה בסוף מגזה"כ ע"ש אבל בקנס דמוצש"ר ס"ל לר' יונה דהוי בסוף משום דתלי הקנס דמ"ס בסקילת העדים ע"כ ממילא אין חיובו רק בב"ד ור' יוסי ס"ל דהגם בכל קנס הוא בסוף משום דילמא מודה ומיפטר הנ"מ בעלמא כשמודה הוי נתברר שהמעשה שקר והוי בירור משא"כ בקנס דמוצש"ר דאיני חייב עד שישכור עדים וכיון דכבר העידו עדים אפילו אם יודה ששכר להעדים מ"מ מה בכך האם עי"ז נתברר שהמעשה שקר הא העדים עומדים כנגדו ומעידים עדותן ומכחישין להבעל ואומרים שלא שכרן א"כ לא מהני הודאה של הבעל שמודה והרי היא זונה גמורה ונסקלת ע"י העדים ע"כ לא שייך כאן דילמא מודה ע"כ חיובו הוא משעה הראשונה ואי דתלי חיובו בחיובן של העדים ובמקום דעדים פטורין מסקילה כגון שלא התרה בהם פטור הבעל ג"כ זה לא ס"ל לר' יוסי כדס"ל לר' אבמרי וכן לעיל בה"ג ס"ל ג"כ כן ודוק:

פרק ה

הלכה א

אשכח גידול רביתא ומר זעירתא כו' ודא היא זעירתא לא נמצא קונה אשה ומטלטלין בשו"פ ואין אדם קונה ב' נשים בשו"פ ומה בין אדם קונה קרקע ומטלטלין בשו"פ שכן אדם קונה שתי קרקעות בשו"פ ואין אדם קונה שתי נשים בשו"פ ע"כ. בהאי סוגיא אמרתי לתרץ מה דלכאורה קשה במה דגרסינן במס' קידושין דף ו' ע"ב בעי ר"פ בתך ופרתך בפרוטה מהו בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה א"ד בתך בפרוטה ופרתך במשיכה בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מהו בתך בח"פ וקרקעך בחצי פרוטה א"ד בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו ע"כ ולכאורה קשה מדוע נקט בתך ולא נקט אתה ופרתך כמו בכל הסוגיא לעיל חצייך בפרוטה כו' חצייך בח"פ כו' חצייך בחצי פרוטה היום כו' עי"ש בכל הסוגיא:

ועוד קשה דמיבעיא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה בתך בפרוטה ופרתך במשיכה היכי ס"ד למימר כן הא הוא אמר בתך ופרתך בפרוטה היאך נימא דבר חדש מה שלא יצא מפיו פרתך במשיכה הוא אמר בפרוטה ואנן נימר במשיכה א"כ בכל הקנינים נימא כן כשאמר בלשון שאינו קנין נימא דכונה שלו כונה אחרת והא גבי לך חזק וקני איכא

פלוגתא אם קפידא או מראה מקום הוא עי' במס' ב"ב דף ע"ז ע"ב עי"ש ועוד קשה למה פשיטא ליה דבקרקע לא קנה רק דמיבעיא לי' על הקידושין ואימא איפכא דבקידושין פשיטא דאינה מקודשת ורק ספק הוא על הקרקע אם בתך בחצי פרוטה וקרקעך בח"פ א"ד קרקעך בפרוטה ובתך בשטר ובביאה וזה קשה מאד כי היכי דנימא בקרקע דמתכוין לקנין אחר ה"נ נימא גבי בת דמתכוין לקנין אחר:

ונראה לפענ"ד דהנה הב"ש ז"ל סי' ל"א ס"ק י"ז הקשה ואפילו אי איכא ב' פרוטות מאי מהני הא כיון דפרה לא נקנית במעות א"כ הוי קני את וחמור [וזה לשיטת הר"ב ז"ל דס"ל דלכו"ע קני את וחמור לא קני] ומתרץ דלא חשוב קני את וחמור משום דד"ת מעות קונות ע"כ עי"ש וקשה לי להבין וכי בשביל דד"ת מעות קונות לא חשוב קני את וחמור הא לא גרע מהמקדש בחיטי קורדנייתא דאינן קידושין דכיון דאמרו רבנן דלא שוה כלום אינן קידושין וה"נ כיון דאמרו רבנן דאין מעות קונות א"כ עשאוהו רבנן כחמור והוי קני את וחמור והא דמביא הגמ' במס' ב"ב דף קמ"ג גבי תורם קושית ומרה כו' דלא הוי או"ח כיון דמדאורייתא הוי תרומה מעלייתא גם המרה ז"א דשאני התם דהתם אפילו מדרבנן נמי הוי תרומה אלא דרבנן אמרו דיחזור ויתרום משא"כ הכא דרבנן אמרו דלא הוי קנין ועשאוהו כחמור א"כ הוי קני את וחמור:

ונראה לפענ"ד לתרץ קושית הב"ש ז"ל עפ"מ דגרסינן בדף ז' ע"א הילך מנה ואקדש אני לך מר זוטרי בשם ר"פ אמר מקודשת א"ל רב אשי למר זוטרי א"כ הו"ל נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות ואנן איפכא תנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו' פי' רש"י ז"ל דאדם הוקש לקרקע דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם וגו' לרשת אחוזה משמע מפרש"י ז"ל דאי הוי איפכא כגון שמקנה לו מנה אגב האשה נקנית וכ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל לשיטת רש"י ז"ל והק' התוס' ז"ל והרמב"ן ז"ל דהא לא איתקש לקרקע אלא עבדים דהאי קרא בעבדים כתיב אבל בן חורין לא איתקש לקרקעות לכן פירשו ז"ל דלאו דווקא קרי לה נכסים שיש להם אחריות דב"ח לא הוי נכסים שיש להן אחריות אלא הכונה דמטלטלין אין נקנין אגב מטלטלין עי"ש והנה אף לפרש"י ז"ל דס"ל דמטלטלין נקנין אגב האשה מ"מ לא דמי לעלמא דמטלטלין נקנין אגב קרקע דהתם בפרוטה אחת נקנה הקרקע ואגבה המטלטלין משא"כ הכא באשה כיון דב' נשים אין מתקדשין בפרוטה אחת א"כ ע"כ דבפרוטה אחת אין נקנה האשה והמטלטלין כדאיתא בירושלמי הכא ואין אדם קונה אשה ומטלטלין בפרוטה אחת מה בין אדם קונה קרקע ומטלטלין בפרוטה שכן אדם קונה כמה קרקעות בפרוטה ואין אדם קונה ב' נשים בפרוטה עי"ש ולכאורה קשה

מהאי ירושלמי על שיטת התוס' ז"ל והרמב"ן ז"ל דס"ל דמטלטלין אין נקנין אגב האשה והכא מפורש בירושלמי דמטלטלין נקנה אגב האשה וכשקידשה זוכה ע"י הקידושין בהמטלטלין רק דע"י פרוטה אחת לא מהני אבל אי קידשה במנה נקנה המטלטלין אגבה ולכאורה היא קושיא אלימתא א"ו דהדבר פשוט דע"כ לא ס"ל להתוס' ז"ל והרמב"ן ז"ל דאדם לא איתקש לקרקע ומטלטלין אין נקנין אגב האשה אלא דווקא באשה גדולה משא"כ בבתו נערה פשיטא דהיא איתקש לאחוזה דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה וגרסינן במס' כתובות דף מ"ג ע"א ובמס' קידושין דף ט"ז אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו טעמא דמיעטה קרא הא לא"ה בלא אותם הו"א דגם בת מנחילין לבנים לרשת אחוזה אלמא דהיא נמי אקרי אחוזתו דאל"כ אלא דבת לא נקרא אחוזתו א"כ למה לן אותם למעט בת א"ו דבת נקרא אחוזתו ואיתקש לקרקע כמו עבדים א"כ בירושלמי דמיירי מבת שפיר נקנה מטלטלין דאבי' אגבה משא"כ בסוגיא דדף ז' דמיירי באשה דעלמא ע"כ ס"ל דע"כ לא איתקש לקרקע ולא נקנה מטלטלין אגבה וא"כ שפיר מבעיא לר"פ בתך ופרתך בפרועה מהו ואם הי' ב' פרוטות הוה שפיר דמי ולא הוי קאו"ח דר"א דאז גם הפרה נקנית אגב האשה דהוי נכסים שאין להם אחריות נקנין ע"י נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה והא דהשתא לא נקנה הוא משום דלא הוי רק פרוטה אחת ואין אדם קונה אשה ומטלטלין בפרוטה שכן אין אדם קונה ב' נשים בפרוטה אבל אם הי' ב' פרוטות אז גם הפרה נקנית אגבה וע"כ נקט ר"פ בתך ופרתך בפרוטה ולא נקט את ופרתך בפרוטה משום דבבת מהני ב' פרוטות ורק דמיבעיא לי' על פרוטה אחת משא"כ באשה דעלמא אף ב' פרוטות ג"כ לא מהני והא דמיבעיא לרב אשי בתך וקרקעך בפרוטה ולא נקט שם את וקרקעך דהתם ב' פרוטות הי' מהני אף בגדולה הוא עפ"מ דגרסינן במס' קידושין דף ג' ע"א חליפין איתנייהו בפחות משו"פ ואשה בפחות משו"פ לא מקניא נפשה פירשו בתוס' ז"ל דהו"א דחליפין הוי משום כסף דלתא דכסף הוא דנותן לו הסודר ומקנה לו את החפץ קמ"ל דלאו משום כסף הוא דהא כסף ליתא בפחות משו"פ וחליפין איתא בפחות משו"פ וע"כ לאו מטעם כסף הוא וכן פירש בריטב"א ז"ל דכיון דחליפין איתא בפחות משו"פ ע"כ לאו תולדה דכסף הוא אלא הוי אב בפני עצמו ולא תולדה דכסף והא דמסיק אשה בפחות משו"פ לא מקניא נפשה ל"ג והרשב"א ז"ל כתב וז"ל נימא דחליפין איתא באשה בחליפי שו"פ זו אינה קושיא כיון דעיקר חליפין אפילו בפחות משו"פ איתנייהו כי עביד לה בכלי שוה מנה לא יכה כוחו מכלי שאין בו שו"פ דשם חליפין חד הוא דבשלמא אי חליפין לא ניתנו בחזרה הוי אמרינן כי יהיב לה פחות משו"פ לא מקניא נפשה אבל כי

יהיב לה פרוטה מקניא נפשה ואי נמי אי עיקר חליפין ליתניהו כלל בפחות משו"פ הוי אמרינן כיון דקנין חשוב הוא מקניא נפשה אבל השתא דקי"ל חליפין קני ע"מ להקנות הוא ולא דידה נינהו אפילו כי יהיב לה חליפין שוה מנה מאי הוי הא מ"מ לאו בגופן היא נקנית אלא בדינן ודינן אפילו בפחות משו"פ איתא וכיון שדין חליפין איתא בפחות משו"פ לא חשיבה לה וגנאי הוא לה להקנות עצמה בקנין פחות כזה שעיקרו פחות משו"פ וכו' עכ"ל ז"ל עי"ש משמע מזה הא אם הי' מקנה לה בתורת כסף ע"מ להקנות שפיר דמי אע"ג דלא מקנה לה בגופי' דאל"כ הול"ל חליפין איתנייהו בחזרה וע"כ אינו בתורת כסף דתורת כסף ע"מ להקנות לחוד לא מהני אלא ע"כ דתורת כסף ע"מ להקנות מהני אף דאינו נותן לו גופו של הכסף וקונה בדינו של תורת כסף איתא בט"ז ז"ל סי' ק"צ ס"ק א דתורת כסף הוא אפילו נותן לו הכסף רק בעד הקנין ולא נכנס בשיווי המקח נמי קנה עי"ש והנה כי יש בכסף ב' ענינים כסף קנין ודמי המקח [כההיא דהק' הרשב"א ז"ל והראשונים ז"ל על הא דילפינן קנין כסף באמה עברי' מוהפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה ע"כ דנקנית בכסף דאל"כ במה מגרעה והקשו ז"ל דמנ"ל דנקנית בכסף אימא דנקנית בשטר ומגרעה מדמי המקח עי"ש] וכסף קנין א"צ שיהא גם בדמי המקח וכיון דכסף משתמש לב' פעולות לכסף קנין ולדמי מקח ורשות ביד הקונה להשתמש ממנו פעולה אחת או לכסף קנין לחוד או לדמי מקח לחוד ויכול להשתמש ממנו תרוייהו לכסף קנין ולדמי מקח ג"כ ויש בידו כמו כן שיהא הכסף לקנין על חצי המקח ודמי המקח על הכל דהא עכ"פ מקנה לו גוף הכסף על דמי המקח של כל המקח ע"כ כח הקנין שבא מגוף הכסף של כל הפרוטה הוא נותן לחצי מקח אחד ולא דמי להיכא דלא נותן לו גופו של כסף רק ע"מ להקנות לחוד אפילו אם נימא דלא מהני ע"מ להקנות לחוד ז"א דהא אז אין לו כח הקנין כיון דשייר לנפשו גוף הכסף א"כ אין לו כח הקנין כלל בפרוטה זו אבל כשנותן לו גוף הכסף ויש לו כח הקנין ורוצה שכח הקנין הזה שיש לו בפרוטה הזאת נקנה על ידו חצי אחד שפיר דמי דהא נתן גוף הכסף להמקנה ויש לו כח לקנות מהמקנה בכסף והגע עצמך אחד שקנה חפץ מחבירו בעד פרוטה דמי המקח ונתן לו פרוטה בתורת כסף על דמי כל המקח ואינו רוצה לע"ע לקנות רק חצי פשיטא דקנה דמהכ"ת נימא דכולה יש לו כח לזכות ע"י פרוטה הזאת וחצי אין לו כח לזכות פשיטא דז"א ובודאי קנה נמצא לפי דברינו או דמהני כשקונה בתורת כסף ע"מ להקנות אף לא בגוף של כסף רק שמזכה לו המעות רק על דבר אחד ע"מ להקנות [כמו על מנת שתצא בו לחירות מה שאת נושאת ונותנת בפיך] כמו שכתבנו לעיל לפי' הרשב"א ז"ל או דאפילו שצריך לקנות בגופו של כסף הרי נתן לו גופו של כסף ויש לו זכות לזכות בגופו של

כסף מן המקנה בעד כל הפרוטה שרוצה לקנות האשה בעד כסף הקנין של כל הפרוטה ולא הפרה והפרוט' שאמר על שניהם הוא שיהי' דמי מקח על שניהם על כן עולה שפיר הסוגיא דמיבעיא לן אם כוונתו על הפרוטה שנתן בעד שניהן בעד הבת והקרקע הוא שיהי' כסף קנין על שניהן נמצא מגיע חצי פרוטה על כל אחד ולא קני א"ד הפרוטה נתן על שניהם לדמי מקח אבל קנין יעשה בהקרקע קנין אחר וכח הקנין של כל הפרוטה יהי' בעד הבת דל"ל איפכא דקרקעך בפרוטה ובתך בביאה דז"א דגרסינן במתניתין במס' כתובות דף מ"ו האב זכאי בבתו בקידושי' בכסף בשטר ובביאה פרש"י ז"ל בכסף דהכסף שייך להאב בשטר דמקבל השטר בעדה בביאה דיש בידו למוסרה בע"כ להבעל שיבעלה לשם קידושין וכתב התוי"ט ז"ל דבירושלמי איתא בביאה דהבעל נותן כסף להאב בעד שימסור לו בתו שיבעלה לשם קידושין וכתב שהמפרש ז"ל בירושלמי כתב דרש"י ז"ל לא ס"ל כן אלא דבביאה דמוסרה לביאה להבעל בע"כ והתוי"ט ז"ל חולק עליו [והמפרש הזה איפשר דהוא השדה יהושע ז"ל] ונראה לפענ"ד דהדין עם המפרש ז"ל הנ"ל לשיטת רש"י ז"ל וכן משמע בשטמ"ק ז"ל לפירוש רש"י ז"ל דלפיכך נקט בקידושי' בכסף בשטר ובביאה ולא נקט סתם זכאי בבתו בקידושי' משום דחלוקין בדינן בכסף אופן זה ושטר אופן זה וביאה אופן זה עי"ש וכן משמע דמוכח מש"ס דילן דע"כ דווקא כסף קידושין שייך לאב ולא כסף שנותן בעד הביאה מהא דגרסינן דף ג' ע"ב מנ"ל דמקניא בכסף וכסף דאבוה הוא אמר רב יהודא אמר רב א"ק ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב עי"ש דמהכא מוכח דנקנית בכסף וכסף דאבוה הוא וקשה מנ"ל דנקנית בכסף דילמא כסף דביאה שייך להאב א"ו דלא זכה האב אלא בכסף קידושין ולא כסף דבשביל ביאה אבל בירושלמי גמרינן כסף מקיחה דשדה עפרון לחוד והא דמקשה התוי"ט ז"ל על המפרש ז"ל משיטת רש"י ז"ל גופי' בדף מ' ע"ב לפענ"ד משם לא מוכח מידי דהא זה פשיטא דדמי המקח לא שייך להאב אף שבידו להשיאנה לאשה לכל מי שירצה דהא לא מצינו דהאב יטול דמי מקח מהאיש שנותן את בתו לו לאשה ולא זכתה התורה לאב רק למוכרה לאמה ונוטל דמי מקח אבל לא למוכרה לבעל לאשה וליטול דמי מקח כמו שמוכרה לשפחה ואין לו מבעל המקדש רק דמי קידושין אבל אין לו כח למכור את בתו לבעל בעד דמים ולא נתנה התורה לאב זכות רק למכור את בתו לאמה בעד דמים אבל לא למוכרה לאישות בעד דמים ולא נתנה לו התורה רק זכות לקבל כסף קידושי' אבל לא מצינו שמוכר אדם את בתו לאישות ולקמן ברידב"ז בד"ה ותייא כמר בע"ה מבואר ראי' גמורה לזה וכן פרש"י ז"ל במס' קידושין דף י"ח ע"א בד"ה מוכר אדם את בתו לאישות וז"ל קיבל בה קידושין ובד"ה לאישות וז"ל מוכרה

בקבלת קידושין כו' עכ"ל ז"ל הרי מפורש כדברינו רק הירושלמי מפרש להמתניתין דהאב זכאי בבתו בקידושי' בכסף בשטר ובביאה דהאב נוטל דמים בעד הקידושין של ביאה ולא בעד זה שמכרה לו לאשה ז"א וב' ענינים הן דמי שיווי המקח ענין אחד שנוטל דמים בעד זה שמוכר את בתו לו לאשה אבל באיזה דבר שיתרצה האב יוכל לקדשה או בכסף או בשטר או שימסור את בתו לקידושי ביאה ואף בזה ס"ל לרש"י ז"ל דאין לאב זכי' שיטול כסף בעד שיתרצה על קידושי ביאה ז"א וראי' לזה מש"ס דילן שהבאתי לעיל דמנ"ל למילף מאין כסף דמקדשה בכסף ז"א אימא דלעולם שייך לאב הכסף שנטל בעד קידושי ביאה אלא ע"כ דעיקר דשייך לאב הוא הכסף של קנין הקידושין ובעד ביאה לא מצינן למילף רק שכסף הקידושין גופי' שקידשה בה שייך להאב אבל לא בעד שיווי הקנין וממילא לא קשה קושית התוי"ט ז"ל על המפרש ז"ל מלשון רש"י ז"ל דהנה במס' קידושין דף ג' ע"ב שפרש"י ז"ל ג"כ שנוטל דמים וז"ל ז"ל שיש בידו לביישה ולפגמה בשביל ממון שיתנו לו עכ"ל ז"ל זהו שנוטל דמים כסף קידושין וכן מה שפירש במס' כתובות דף מ"ב ע"ב וז"ל ז"ל דאי בעי מסר לה לקדשה בביאה למנוול ומו"ש כדתנן לקמן האב זכאי בבתו בקידושי' בכסף בשטר ובביאה וכיון דבידו ליטול ממון לפגמה ולביישה כו' עכ"ל ז"ל התם נמי הזכות שנוטל דמים הוא כסף קידושין ולפיכך מביא ראי' ממתניתין דהאב זכאי לשיטתו ז"ל דמפרש דבידו למוסרה לביאה בע"כ והא דנקט דאי בעי מסר לה לקדשה בביאה לרבותא נקט דאפילו כח קנין הקידושין בידו אבל מה שמפרש דבידו ליטול ממון לביישה ולפגמה הממון הזה הוא דמי כסף קידושין וכן מה שפירש בדף מ"ו ע"ב ליטול ממון ולביישה בבושת זה למוסרה לביאת קידושין הוא ג"כ הממון דכסף קידושין והא דנקט לביאת קידושין הוא לאפוקי ביאת זנות ואולי כוונת רש"י ז"ל בדף מ' ע"ב ג"כ כן ובפרט שגי' רש"י ז"ל הי' לפני המפרש ז"ל במתני' למוסרה לביאה לכל מי שירצה ותו לא עכ"ל ז"ל וע"כ עולה הסוגיא שפיר דל"ל איפכא דקרקעך בפרוטה ובתך בביאה דז"א דא"כ על מה נתן הפרוטה להאב בעד בתו דל"ל לדמי שיווי מקח דז"א דלא מצינו באב זה הזכות וכן דמי שכר של קידושי ביאה ג"כ לשיטת רש"י ז"ל לא שייך להאב ואלא ע"כ לא מצינו למימר רק בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה ונמצא דגבי בתך ופרתך דאף דלא שייך למימר איפכא פרתך בפרוטה ובתך בשטר וביאה דהא פרה לא נקנית בכסף אבל מ"מ נקט בתך דאי באשה עצמה אף בב' פרוטות לא הי' מהני דהא הוי קאו"ח וגבי קרקע אף דלא שייך קני או"ח מ"מ נקט בתך דאי באשה עצמה הי' י"ל איפכא כנ"ל ע"כ נקט בתך ודוק:

הלכה ב

מיסבר סבר ר"י אין פוחתין כו'. עיין בפנים בדברינו שמבואר ע"כ שיטת הר"י מיג"ש ז"ל ושיטת הר"י מג"ש ז"ל מוכרח הוא בע"כ דס"ל לר"י דע"כ נבעלת בלא כתובה כלל הוי בעילתה בעילת זנות דהא הכתובה שייכא להבעילה שהרי דמי בתולים היא וע"כ אי איפשר שלא ישאר לה מנה שהוא דמי בתולים ואין להקשות התינח בתולה אבל אלמנה קשיא מדוע צריך גבי אלמנה להשאיר נ' זוז אבל ז"א כיון דבתולה ע"כ צריכה ק' זוז דמי בתולים ממילא צריכה אלמנה חמשים חצי' בתולה וכ"כ הק"ע ז"ל לפי דרכו הסברא הזאת ובאמת הסברא הזאת הוא ירושלמי מפורש בפ"א ה"ב והכי גרסינן שם עד כדון בתולה אלמנה א"ר חיננא די' לאלמנה שתטול מחצית בתולה ע"כ עי"ש דמפורש דאי איפשר לאלמנה ליגרע ממחצית בתולה ע"כ ס"ל לר' יהודא כיון דאי איפשר ליגרע לבתולה ממנה משום דשייכי לביאה דהוא דמי בתולים א"כ בע"כ שאין לגרע לאלמנה מנ' ולמדנו מתורתו של הר"י מג"ש ז"ל דע"כ אף לר"י אין לפחות לבתולה מק' ולאלמנה מנ' משום דק' דבתולה דמי בתולין הוא ועפ"ז יש לתרץ קושית הש"ך ז"ל בחו"מ סי' קצ"ח דכתב שם על הא דפסק הרמ"א ז"ל דאם התנו בהדיא דנקני דקנה דקשה כיון דתקנו חכמים דאין מעות קונות הוי מתנה על מה שכתוב בתורה וראי' ממה דגרסינן במס' כתובות דף נ"ו ע"א דאף בדבר של ממון אם מתנה על דבר שתקנו חכמים תנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה כו' פשיטא דאינו יכול להתנות לעשות קנין מדבר שאיני קנין וכה"ג כתבו התוס' ז"ל וז"ל והא דתנן ביש נוחלין האומר פלוני יירש במקום שיש בת כו' דהתנה עמשב"ת דהתם ה"ט דאינו יכול לאמר פלוני יירש כו' ומסיק הש"ך ז"ל דכן מפורש בריטב"א ז"ל במס' קידושין וז"ל והוי יודע שכל מקום שאמרו חכמים אין קנין מן הקנינים אע"פ שפירש המוכר והלוקח שיקנה בו אינו קונה והרי הוא כאילו אמר שיקנה באמירה בעלמא כו' עכ"ל ז"ל ולכאורה הוי קושיא עצומה על מרן הב"י והרמ"א ז"ל מגמ' מפורשת הזו ותירץ הקצוה"ח ז"ל דמוכח מגמ' מפורשת כדעת השו"ע דהא גרסינן בפ' הלוקח עובר גבי קונה מן העכו"ם דהתנה עמו שיקנה במשיכה עי"ש וא"כ מוכח דאפילו למ"ד משיכה אינו קונה בעכו"ם מ"מ מהני תנאה וא"כ מוכח דכל מידי דהוי קנין בשום מקום מהני תנאה שיהי' מועיל וה"ה בקנין כסף לדידן כיון דהוי קנין בעכו"ם לדעת כמה פוסקים ז"ל וכן בקרקעות בודאי כסף קונה מהני תנאי שיהי' נקנה בקנינו עכ"ל ז"ל וראי' נכונה היא אף דהתם הוי משיכה דלא קנה בעכו"ם מדאורייתא בכ"מ ולא הוי מועיל התנאי אף לר"י דכל עיקר דמועיל בדבר שבממון הוא מתורת מחילה ולא שייך זאת בקנין כדכתב הש"ך ז"ל הנ"ל ואעפ"כ

ראינו דמהני התנאי בקנין משום דמצינו קנין כזה בעלמא וע"כ דהב"י והרמ"א ז"ל לא כתבו כן רק בקנין כסף דמעשה הזאת מועיל בעלמא ורק כאן לא מהני ע"כ מהני התנאי ומתורץ קושית הש"ך ז"ל ממתנה עמשכב"ת ולא קשה מהך סוגיא דמס' כתובות דף נ"ו דבתקנתא דרבנן לא מהני תנאי אף בדבר שבממון משום דהתם תיקנו רבנן שלא יהא אשה בלא כתובה ע"כ לא מהני תנאה וכן בכ"מ שאמרו רבנן דלא הוי קנין לא מהני תנאה כמו אם יתנה שיקנה באמירה אבל במקום דלא אמרו רבנן דלא הוי קנין אלא דבאמת הוי קנין בעלמא רק דאמרו רבנן בדבר זה דלא מהני הקנין יכול שפיר להתנות דאהני הקנין ע"כ לא קשה מסוגיא דכתובות אסוגיא דבכורות ע"ש ולכאורה קשה בסוגיא דכתובות בשלמא אם הי' מתנה שתהי' בלא כתובה כלל שפיר ניחא דהא אין אשה בלא כתובה אבל כשמתנה עם הבתולה שתהא כתובתה מנה למה לא מהני הא איכא כתובה בשום מקום כתובת מנה דהא בעלמא מהני כתובת מנה ורק בבתולה אמרו רבנן דלא מהני וכיון שכן יכול להתנות שיהא מועיל כבעלמא וכיון דבעלמא איכא כתובה כזאת צריך להיות מועיל התנאי וא"כ לפ"ז קושיא מסוגיא דכתובות לסוגיא דבכורות אבל לפי תורתו של הר"י מג"ש ז"ל דכתב דמנה דבתולה שייך להביאה דהוא דם בתולין ואינו יכול להתנות ע"ז משום דהוי מילתא דאיסורא דהוי בעילתו בעילת זנות אם כן מצינו לפי זה דהמאתים של הבתולה מנה אחד הוא משום בתולין ומנה השני הוא ככל כתובה דעלמא נמצא לפי זה כשכתב לה מנה ל"ל דיתקיים התנאי שאהני מנה כמו בכתובה דעלמא ז"א דממ"נ אם המנה הזה הוא מנה דעלמא א"כ לא כתב לה מנה דדמי בתולין והוי בעילתו בעילת זנות ואי המנה הזה הוא מנה דדמי בתולין א"כ התנה על מנה דעלמא שתמחול לו ואינו נותן לה מנה דעלמא כלל ומה שנתן לה מנה הוא לאו מנה דעלמא אלא מנה דבתולין ואינו נותן לה מנה דעלמא כלל דהאי מנה לחוד והאי מנה לחוד א"כ שפיר הוי מתנה עמשב"ת וע"כ לפי שיטת הש"ס דילן מוכרח הוא דע"כ מנה דבתולה הוא דמי בתולין ושייכה לביאה ובל"ז הוי בעילתה בעילת זנות וע"כ אינה יכולה לכתוב לו קבלתי ממך הכל וכיון דשיטה זו שיטה מוכרחת היא ע"כ דגם הירושלמי סובר כן דאל"כ יקשה קושית הר"י מג"ש ז"ל דלמה לא נקט והיא כותבת התקבלתי ממך הכל:

הלכה ה

ואין כל מה שיש לאשה משועבד לבעל לאכילת פירות. עיין בפנים וע"פ הירושלמי הזה מובן שיטת הש"ס דילן ושיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק בפ"ו מה' ערכין דהמקדיש מע"י אשתו הר"ז עושה ואוכלת והמותר חולין א"ל יקדישו ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדין לו הרי כל המע"י קודש כו' והק' הר"נ ז"ל דהא בש"ס קאמר

רשב"ל מתוך שיכול לכופה למע"י נעשה כאומר לה יקדישו ידיך לעושיהן אבל כשלא יכול לכופה למע"י לא מהני מה שאומר יקדישו ידיך לעושיהן דהא תימר איני ניזונית ואיני עושה ומי מעכב על ידה והראי' לזה דהא בגמ' מביא ראי' לר"ה א"ר דיכולה אשה שתאמר לבעלה אנוא"ע מהמקדיש מע"י אשתו הר"ז עושה ואוכלת מאי לאו בניזונית פי' דאפילו ברוצה לזונה מ"מ אין חל ההקדש משום דרשות בידה לאמר אנוא"ע ומסיק לא בשאינה ניזונית הרי מפורש דלר"ה א"ר דיכולה אשה שתאמר לבעלה אנוא"ע לא חל ההקדש אפילו בניזונית א"כ לדידן דקי"ל כר"ה א"ר א"כ לא חל ההקדש אפילו כשאומר יקדישו ידיך לעושיהן וזהו קושיא עצומה ונראה לפענ"ד דדברי הרמב"ם ז"ל מובנים היטב דהנה יש לדייק בפרש"י ז"ל הנ"ל בד"ה מאי לאו בניזונית שיש לו נכסים ומבקש לזונה ואפ"ה תנן אין מע"י ברשותו להקדישן עכ"ל ז"ל למה נקט אין מע"י ברשותו הול"ל אין מע"י שלו ולמה נקט לשון אינו ברשותו כיון דאומרת אנוא"ע כדאיתא בתוס' ז"ל א"כ הרי אין המע"י שלו ולמה נקט אינו ברשותו ובפרש"י ז"ל בד"ה לא בשאינה ניזונית פי' רש"י ז"ל וז"ל בשאין לו במה לזונה עכ"ל ז"ל ולמה לא נקט כשאינו רוצה לזונה. ע"כ נראה לפענ"ד ע"פ מה דגרסינן בכולא תלמודא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ויש בזה כמה שיטות מרבוותא ז"ל דשיטת רש"י ותוס' ז"ל דדוקא קדוה"ג מפקיע מידי שיעבוד אבל לא קדושת דמים ונחלקו בטעמם דשיטת התוס' ז"ל במס' גיטין דף מ' ע"ב דטעמא דרבא משום דס"ל מכאן ולהבא הוא גובה וע"כ שפיר אקדיש וחל ההקדש אבל הבע"ח בא ומוציא אח"כ מן ההקדש דלא אלים כח הקדש מכח המקדיש וכשם שמוציא מיד המקדיש כן מוציא מיד ההקדש והנ"מ קדושת דמים דיוצא לחולין ע"י פדיון א"כ הוי השיעבוד כמו נתינת דמים של פדיון אבל קדוה"ג דלא יוצא ע"י פדיון לא עדיף שיעבוד מנתינת דמים וכשם שאינו יוצא ע"י דמים כן לא יוצא ע"י שיעבוד עי"ש ושיטת רש"י ז"ל במס' פסחים דהטעם דקדושת דמים אינו מפקיע משום דכיון דממושכנין הן למלוה הרי הם כמו שאינן ברשותו דלוה ואין בידו להקדישם ועל מה יחול ההקדש דאיש כי יקדיש את ביתו וגו' מה ביתו ברשותו כו' עי"ש ומפרש הקצוה"ח ז"ל בסי' קי"ז ומביא כן בשם הריב"ש ז"ל בשיטת רש"י ז"ל דמ"ט חל קדוה"ג משום דכמו דקדוה"ג חל על דבר שלב"ל כן נמי חל על שאינו ברשותו כדאיתא ביור"ד בב"י ז"ל סי' רל"ד ואיש כי יקדיש את ביתו וגו' קאי אקדושת דמים אבל קדוה"ג חל אפילו על שאינו ברשותו והא דקי"ל גבי גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו הנ"מ בקדושת דמים אבל קדוה"ג שפיר יכול הנגזל להקדיש וכתב כן בשם הריב"ש ז"ל והקשה הקצוה"ח ז"ל לשיטת

רש"י ז"ל דא"כ דלא חל ההקדש משום שאינו ברשותו א"כ קשה אפילו כשסילקו הלוה להמלוה נמי לא יחול ההקדש דהא הוי דבר שלבל"ע ומתרץ כיון דבידו לסלקו בזוזי לא הוי דבר שלא בא לעולם דהוי כאומר שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תיקדוש דקדוש לכו"ע ולא הוי דשלבל"ע דהא בידו לפדותה עכ"ל ז"ל עי"ש ועפ"ז מובן הסוגיא הזאת בע"ה דהנה דבהא דתיקנו רבנן מזונות תחת מע"י באם אינו נותן לה מזונות או שהיא אומרת אנוא"ע ששייך המע"י אצלה אינו שייך המע"י אצלה רק קנין הגוף אבל קנין פירות של המע"י שייך אצלו דלא גרע מכל נכסי מלוג דילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות [כמו שמבואר בירושלמי דלקמן] והא דתקנו רבנן מע"י תחת מזונות היינו שבשביל המזונות הגוף מע"י שייך לבעל אבל באינה ניזונית שייך הגוף מע"י אצלה אבל הפירות שייך לעולם להבעל והנה באינה ניזונית דהוא אינו רוצה לזונה הרי משועבד הקנין פירות של המע"י מהבעל למזונותי' יותר מכל הנכסי מלוג וע"כ אם הקדיש המע"י באומרת אינו ניזונית וא"ע והוא רוצה לזונה דאינו קדוש לר"ה א"ר כדאיתא בגמ' מאי לאו בניזונית משום דבאומרת אנוא"ע הוי המע"י שלה דאף דהקנין פירות שייך להבעל מ"מ עושה ואוכלת משום דמשועבד הקנין פירות שלו למזונותי' דהא מה שתיקנו רבנן מזוני עיקר הוא רק משום שמא לא תספיק כדפרש"י ז"ל ואי בלא התקנה הי' הגוף מע"י שייך להאשה ופירות לבעל דהא כל מה שיש לאשה משועבד לבעל לאכילת פירות ומ"מ הי' מוכרח הבעל להוציא לה למזונות מן הפירות של המע"י כדאיתא בתוספתא פ"ג דערכין המקדיש מע"י אשתו הר"ז מעלה לה פרנסה מתוכן והשאר קודש עי"ש ומובא בירושלמי בסוף הסוגיא ומובא בשטמ"ק ז"ל במתני' אלמא דאף שהוא שלו מ"מ צריך להוציא מתוכן למזונותי' ורבנן תקנו מזונות דהיינו שחל החיוב עליו לזונה מנכסיו ולא שיוציא לה מזונות ממע"י שלה משום שמא לא תספיק והדר תקנו דהגוף מע"י שייך לו ובאמת אם אינה רוצה בתק"ח הרי הוא כמתחלה שהגוף מע"י שלה ופירות להבעל ומשועבד הקנין פירות שלו להוציא מתוכן פרנסה דאם לא יתן מהק"פ שלו למזונותי' מאין תאכל דהא הגוף ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות ואעפ"כ אין הק"פ שייך לה אלא שייך לו ורק משועבד למזונותי' כלשון התוספתא הר"ז מעלה פרנסה מתוכן וכן בש"ס דילן בשאינה ניזונית מאי למימרא כו' אבל ע"ע לא כ"ש אשתו לאו למימרא דאז שייך לה הק"פ של מע"י ז"א אלא אף דשייך לו הק"פ מ"מ מוציאין מתוכן לפרנסה דהקדש דמים אינו מפקיע מידי שיעבוד וע"כ אתא בע"ח וטריף דלא אלים כח הקדש מכח המקדיש וע"כ אף דהוי קדוש מ"מ עושה ואוכלת דגביא המע"י על אכילה ולשיטת רש"י ז"ל לא חל ההקדש משום דאף דהוי שלו מ"מ כיון שממושכן אצלה הוי אינו

ברשותו ולא חל ההקדש לפיכך כתב רש"י ז"ל דהמע"י אינו ברשותו להקדיש ואבל כשמסלק אותה במזונות באופן דהיא נתרצית למחר ליטול מזונות הרי המע"י שייך לו וחל ההקדש כמו בשיסלק להבע"ח דחל ההקדש משום דהוי כשדה שמשכנתי לך כנ"ל וה"נ כשבידו לסלקה מן השיעבוד דקנין פירות של המע"י דיכול לכופה למע"י והוי כמשכנתא דבידו לפדותה אבל לר"ה א"ר דאינו יכול לכופה למע"י ואין בידו לסלקה אז אפילו כשנתרצית לסלק במזונות מ"מ אינו קדוש רק לר"מ דס"ל אדם מקדיש דבר שלבל"ע וחל ההקדש לאחר שבא לרשותו משא"כ למ"ד דאין אדם מקדיש דבר שלבל"ע אז אינו קדוש אפילו כשנתרצית למחר ליטול מזונות ונסתלקה משיעבודא מ"מ אינו קדוש כיון דאין בידו לסלקה בשעת ההקדש ולפיכך מדויק לשון המשנה המקדיש מע"י אשתו הר"ז עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין ולכאורה קשה דמשמע מלשון המשנה דפליגי ר"מ ור"י הסנדלר רק במותר אבל במע"י לכו"ע חולין ולמה לא נקט המקדיש מע"י אשתו חולין המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין ולמה נקט ברישא לשון עושה ואוכלת אבל לדברינו ניחא דלשיטת התוס' ז"ל באמת קדוש רק דהיא אתיא וגביא למזונותי' וע"כ נקט עושה ואוכלת כלומר דמפקה מע"י לאכילה וכן לשיטת רש"י ז"ל דאינו חל ההקדש הוא משום דמשועבד למזונותי' דעושה ואוכלת אבל כשמסלקה משיעבודה ע"י המזונות דנתרצה למחר ליתן מזונות שפיר חל ההקדש לרשב"ל משום דיכול לכופה למע"י ובידו לסלקה ולר"ה א"ר ג"כ הוי לר"מ הקדש באמת דאדם מקדיש דשלבל"ע ולר"י הסנדלר הוי באמת חולין דר"י הסנדלר קאי על הרישא ג"כ וכן איתא בשטמ"ק ז"ל לעניו דפליג ר"י הסנדלר גם על הרישא אלא דנטר לר"מ עד דמסיק למילתא והדר פליג עליו עי"ש בשטמ"ק במתני' ד"ה כתב הרא"ש ז"ל אך מקשי לפי דדחי את ר"ה א"ר ומוקי בשאינה ניזונית ובאמת יכול לכופה למע"י א"כ תקשי על ר"י הסנדלר האיך פליג על הרישא וס"ל דחולין הא אם יסלק לה במזונות הוי כשדה שמשכנתי לך ולשיטת רש"י ז"ל דהא דר"י הסנדלר ס"ל חולין במותר לאחר מיתה הוא משום דהוי דבר שלא בא לעולם משום דעדיין לא מתה כדפרש"י ז"ל בדף נ"ט אבל לא משום דגוף המע"י הוי דבר שלבל"ע א"כ קשה אמאי פליג ברישא וכן קשה כזאת לקמן בדף נ"ט דאמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר ופריך מי אמר שמואל הכי והתנן קונם שאני עושה לפיך כו' ואמר שמואל הלכה כריב"נ ופרש"י ז"ל דכיון דשמואל ס"ל הלכה כר"י הסנדלר דלא קדוש לאחר מיתה ואע"פ דהשתא דידי' נינהו משום דבשעה שהקדיש עדיין לא מתה והוי דשלבל"ע והאיך קאמר הלכה כריב"נ הא השתא לא גירשה עי"ש ולכאורה קשה דהא בשמוקי התם בסוגיא דמעלה לה

מזונות ולא מעלה לה מ"כ לצרכי' ורב ושמואל סברי מזוני תחת מע"י ומ"כ תחת מותר וכיון דלא יהיב מ"כ מותר דידה הוי ע"כ קדיש לאחר מיתה אליבא דר"מ דאדם מקדיש דשלבל"ע ופרש"י ז"ל דלמה מוקי בשמעלה לה מזונות ה"ה דה"מ לאוקמי' בשאין מעלה לה מזונות אלא משום דרב דאמר יכולה האשה שתאמר לבעלה אנוא"ע ומוקי רישא בניזונית כו' עי"ש ולכאורה קשה דלמה מוקים בשאין מעלה לה מ"כ לוקמי' בשמעלה לה מ"כ כמו דמוקי בשמעלה לה מזונות רק דהיא אינה רוצה כמו כן לוקמי' בשמעלה לה מ"כ ואך היא אינה רוצה א"ו דלכו"ע לענין מותר יכול לכופה למותר וכשיטת הר"י מג"ש ז"ל וכ"כ המפרשים ז"ל א"כ קשה כיון דיכול לכופה למותר ובידו לסלקה בזוזי א"כ הוי כשדה שמשכנתי לך דחל ההקדש אליבא דכו"ע ולא הוי דבר שלבל"ע א"כ מאי פריך משמואל אשמואל דהכא קאמר הלכה כריב"נ והכא קאמר הלכה כר"י הסנדלר דלא הוי הקדש משום דהוי דשלבל"ע דעדיין לא מתה וקשה הא אפילו דעדיין לא מתה מ"מ לא הוי דשלבל"ע דהא כיון דמתה ונסתלק שיעבודה השתא ובידו לסלקה מעיקרא ע"י מ"כ צריך להיות קדוש אפילו לר"י הסנדלר ע"כ פרש"י ז"ל בשאינה ניזונית שאין לו במה לזונה וכיון שאין לו במה לזונה ע"כ אינו ברשותו לסלק לה וע"כ כשמתה או שמסלק לה במזונות כשרוצה לזון אותה אצלו אפ"ה הוי לר"י הסנדלר חולין משום דבשעה שהקדיש לא הי' בידו וכדאיתא בירושלמי ספ"ק דמס' פיאה עשיר יש בידו ליקח עני אין בידו ליקח ולא הוי כמשכנתא שבידו לפדותה ולסלקי' כיון שאין לו במה לזונה והא דבמשכנתא אמרינן סתמא בידו לפדותה ס"ל לרש"י ז"ל דווקא כשיש בידו מעות וע"כ הוי בידו משא"כ כשאין לו מעות האיך הוי בידו דל"ל דהוא משום דיש לו כח הפדיון ונשאר בידו כח הפדיון ז"א דבהדיא פי' הר"נ ז"ל דהוא משום דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי עי"ש בר"נ ז"ל במס' נדרים דף פ"ו עיי"ש ולאו משום דלא יצא עדיין מרשותו ונשאר לו כח הפדיון ודכוותי' בשאין מעלה לה מ"כ פירש שאין לו ממה ליתן לה מ"כ וכיון שכן ניחא מאד שיטת הרמב"ם ז"ל דהא בר"פ המדיר דפריך בגמ' וכיון דמשועבד לה כל כמיני' דמפקע לשיעבודה מתרץ באומר לה צאי מע"י במזונותיך וכמה אוקימתות והרמב"ם ז"ל פסק בפשיטות כמתני' דהמדיר והקנ' הר"נ ז"ל א"כ יקשה כל כמיני' דמפקע שיעבודה ומתרץ דהרמב"ם ז"ל ס"ל כיון דקי"ל דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד ולא אלמוה רבנן לשיעבודה דאשה רק לשיעבודא דבעל א"כ קושית הגמ' קאי אליבא דת"ק דל"ל דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד וע"ז קאי כל הסוגיא אבל לפי מה דקי"ל דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד א"כ לא קשה כלל כל כמיני' דמפקע לשיעבודא עי"ש וא"כ לפ"ז שפיר ניחא שיטת הרמב"ם ז"ל דהנה בסוף הסוגיא דידן מסיק במסקנא

אלא אמר רב אשי קונמות קאמרת שאני קונמות וכו' כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד וא"כ בכל הסוגיא לא הי' ס"ל עדיין דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ע"כ שפיר קאמר לר"ה א"ר דאפילו בניזונית כשרוצה לזונה מ"מ כשיכולה שתאמר אנוא"ע לא חל ההקדש משום דהוי דבר שאינו ברשותו או דבע"ח בא וטריף כנ"ל אבל לפי מה דקי"ל דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ושיטת הרמב"ם ז"ל דאפילו קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד א"כ לשיטתו ז"ל דפסק בפ"ז מה' ערכין ובפי"ח מה' מלוה ולוה דהקדש דמים נמי מפקיע מידי שיעבוד א"כ לפי המסקנא אף כשיכולה לומר אנוא"ע מ"מ הרי כל מה שיש לאשה משועבד לבעל לאכילת פירות וע"כ אפילו כשתאמר אנוא"ע מ"מ הקנין פירות שייך להבעל ואפילו שמשועבד הקנין פירות למזונותי' באפותיקי והיא רוצה לגבות מן הקנין פירות דהמע"י מ"מ כיון שהקדיש הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד וכיון דרוצה לזונה שפיר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד כיון דרוצה לזונה ואין בדעתו שתתפרנס מן הצדקה ותוספתא הנ"ל מיירי שאינו רוצה לזונה ודברי הרמב"ם ז"ל מפורש בירושלמי דמסיק אבל אם הי' מעלה לה מזונות ד"ה קדשו ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות וע"כ אפילו תימר אנוא"ע וכן במותר אף שאינו נותן לה מ"כ ומותר דידה הוי מ"מ משועבד לבעל לאכילת פירות ומה שמשועבד הקנין פירות שלו למזונותי' או למותר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד כיון דרוצה לזונה ולשון הרמב"ם ז"ל ג"כ כלשון הירושלמי א"ל יקדישו ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדין לו הרי כו' ולשון הרי הן משועבדין לו הוא ממש לשון הירושלמי כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות ודוק:

מ"ת הקדש מצודה שאינה מצוי'. עיין בדברינו בפנים וע"כ הירושלמי הזה ניחא קושית המהר"ם מלובלין וצ"ל דהק' על האוקימתא דמוקים לה במעלה לה מזונות ולא מעלה לה מ"כ למה לא מוקמי באמת רב ושמואל למתני' דמעלה לה מ"כ ומזונות ומזונות אינה רוצה ומ"כ נוטלת ע"כ עושה ואוכלת והמותר הוי הקדש באמת מחיים וגם קשה בהא דפריך משמואל אשמואל בהא דפסק שמואל הלכה כר"י הסנדלר דאין מקדיש דשלבל"ע פרש"י ז"ל דדבר שלבל"ע הוא דהא עדיין לא מתה וכי קמשני כי קאמר הלכה כריב"נ להעדפה פרש"י ז"ל וה"ה דה"מ לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם אלא דאקשי קושיא אחריתי ולכאורה קשה למה באמת לא מקשי הקושיא הזאת דלכאורה הא עדיפא להקשות קושיא זאת אבל לפי הירושלמי ניחא דלא ניחא כ"כ לרב ושמואל לאוקמי' דמעלה בה מ"כ ולר"מ קדוש מחיים באמת ז"א דא"כ קשה מ"ט דר"י הסנדלר דס"ל

דהוי חולין ולא ניחא לרב ושמואל למימר דטעמו משום דהוי דשלבל"ע דהמע"י הוי דבר שלבל"ע ז"א דלא פסיקא להו כ"כ לאוקמי' במצודה שאינה מצוי' ע"כ מוקמי יותר לאחר מיתה א"כ טעמא דר"י הסנדלר הוא משום דבר שלבל"ע דעדיין לא מתה ובזה מתורץ מה דהק' בשט"מ ז"ל על פרש"י ז"ל דלמה לי' לפרש בטעמא דר"י הסנדלר דהוי דשלבל"ע משום דעדיין לא מתה ולמה לא מוקי בפשיטות משום דעדיין לא נעשה המלאכה אבל לפי הנ"ל ניחא דא"כ יקשה באמת מדוע לא מוקמי רב ושמואל להמתני' במותר מחיים וכנ"ל אלא ע"כ דס"ל דזה לא חשוב דשלבל"ע לר"י הסנדלר אם לא לאחר מיתה וע"כ ניחא דלא פריך סוף סוף הא לא בא לעולם דעדיין לא נעשה משום דפריך דעדיפא מיני' דזה לא פסיקא לי' כ"כ אם מעש"י הוי דשלבל"ע דזה פלוגתא דאמוראי בירושלמי ודוק:

פרק ט

הלכה א

שכן כותבת לו כל עירעור שיש לי בשדה זו אל יהי עמך כלום. עי' בדברינו ובזה מובן היטב שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' ערכין הי"ד המקדיש נכסיו והי' עליו כתובת אשה ובע"ח אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש כו' אבל כשימכור ההקדש הקרקע שלו ותצא השדה לחולין יש לבע"ח ולאשה לגבות מן הפודה שהרי שיעבודה עומד על קרקע זו הא למה זה דומה לשני לקוחות שכתבה לראשון דין ודברים אין לי עמך ומכר לשני שהיא טורפת מן השני עכ"ל ז"ל ובהשגות ז"ל א"א ומנין לו שאם מכר הלוקח ראשון לאחר שהיא טורפת מן השני ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו עכ"ל ז"ל ולפי דברינו שפיר ניחא דהנה גרסינן בירושלמי במס' גיטין פ' הנזקין ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי והלך לוי ונתנה במתנה ליהודא ובא שמעון וטרפה מיהודא יהודה לא אזיל גבי לוי דהיא מתנה לוי אזיל גבי ראובן דהיא מכירה וכו' עי"ש היטב דמבואר שם דלא אמרינן מה נתן ראשון לשני כ"ז שתבוא לידו דהא אע"פ שבמתנה ליכא אחריות הנ"מ אחריות דידי' אבל האחריות שיש ללוי על ראובן קנה המקבל מתנה דמה נתן ראשון לשני כ"ז שתבוא לידו ואפ"ה ז"א אלא אמרינן דאותו האחריות שיש לו לא נכנס בכלל המתנה והמכירה ומכאן מוכיח בתשו' הרמב"ן ז"ל דאחריות שיש להמוכר על אחרים לא נכנס בכלל המכירה אלא א"כ הקנה לו כל שיעבודא שיש לו על הקרקע ומובא בחו"מ סי' רמ"א עי"ש וא"כ לפ"ז עולה שפיר שיטת הרמב"ם ז"ל כיון דגוף השיעבוד שיש לו על השדה לא נפקע כמו שכ' בפירוש גבי הקדש דקדושה דמפקיע מידי שיעבוד לאו למימרא שנפקע השיעבוד שלו ז"א אלא דיש לו שיעבוד רק

דאינו יכול לטרוף מן ההקדש ונתבטל כח הטירפא שלו מן ההקדש אבל השיעבוד על גוף השדה יש לו וע"כ דומה שפיר לב' לקוחות דכתבה ללוקח דו"ד אין לי עמך ומכר לשני שטורפת מן השני דהא ע"כ לא מסלקת נפשה מן גוף השיעבוד אלא מן הכח הטירפא שיש לה והר"ז דומה כמו אחריות דאילו המוכר שמכר לו באחריות והתנה עמו שיפצה כל עירעורין שיהא על שדה זו כדאמרינן בעלמא במס' ב"מ דף ט"ז שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני אלין אינון ועמליהן ושבחיהן ואיקום קדמך כו' ופרש"י ז"ל ואשקיט ואטהר מכל עירעור עי"ש וזהו אחריות וכמו כן כשהבע"ח בעצמו התנה עמו שלא יהא לו עירעור והוי כמו אחריות וזאת האחריות שיש לו על אחרים לא אמרינן מה מכר ראשון לשני כ"ז שתביא לידו כנ"ל אילו הי' מסלק א"ע מגוף השיעבוד שיש לו על השדה אז לא הי' יכול להוציא לעולם מיד השני אבל כיון דגוף השיעבוד יש לו על השדה אך דמסלק נפשי' מן הכח הטירפא ומסלק מן העירעור הוי כמו אחריות כמו דהמוכר קיבל עליו להשקיט כל עירעור שיהי' מחמתו כן הבע"ח גופי' שיעבד א"ע על העירעור וזאת לא נמכר לשני ומבואר דינא דהרמב"ם ז"ל בע"ה על נכון וראיתי בנו"י ז"ל דמתרץ הרמב"ם ז"ל הזה בהאי סוגיא ולא הבנתי דבריו ז"ל ולדברינו אתי שפיר ונכון ודוק:

ר' ירמי' בשם רב הלכה כרשב"ג אבל לא לענין דברים כו' וזה תנאי ממון הוא ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף הוא זוכה בהן. פי' הרא"ש ז"ל דה"פ דהא הוא יורש את אשתו ולא דזכה אלא לאחר מיתה והו"ל כבן שסילק א"ע מירושת אביו והרב אלפס ז"ל פסק דהלכה כת"ק דתנאו קיים משום דאנן קי"ל דבדבר שבממון תנאו קיים ור"ח ז"ל פסק דהלכה כרשב"ג וכן פסק בה"ג ז"ל ואף דקי"ל להלכה דבדבר שבממון תנאו קיים אבל משום טעם אחר קי"ל כרשב"ג משום דאין בידו לסלק עצמו מירושת אשתו כמו שאין אדם יכול לסלק א"ע מירושת אבין ומביא ראי' מירושלמי הזה דרב פסק כרשב"ג אף דדבר שבממון תנאו קיים מ"מ לא מהני תנאי בישום דלבסוף הוא זוכה בהם והוי כמו בן שסילק א"ע מירושת אביו וכתב הרמב"ן ז"ל דמירושלמי אין ראי' די"ל דרב בירושלמי מוקי מתניתין בלאחר נישואין אבל אנן דמוקמינן למתני' בכותב לה ועודה ארוסה שפיר מהני הסילוק שלו וכתב הה"מ ז"ל בפכ"ג מה' אישות בשם תשו' הרמב"ם ז"ל דכתב בדעת הרב אלפס ז"ל דס"ל דמהני תנאו אפילו בכותב לה כשהיא נשואה משום דקי"ל דבדבר שבממון תנאו קיים והרמב"ם ז"ל חולק עליו עי"ש ולכאורה קשה לפ"ז מה יעשה הרב אלפס ז"ל בהאי ירושלמי ונראה לפענ"ד דהרב אלפס ז"ל ור"ת ז"ל אזלי לטעמייהו דהנה גרסינן במס' ב"ב דף קל"ט גבי בעל דטבא לי' עבדי' לי'

לענין יובל עשאוהו כיורש גבי דרבנן משום פסידא דאלמנה עשאוהו כיורש גבי דריב"ח משום פסידא דידי' עשאוהו כלוקח והא גבי דריב"ח איכא פסידא דלקוחות ומשני התם אינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעיא להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא ע"כ ויש לחקור במקום דליכא לא פסידא דידי' ולא פסידא דאחריני אם הוי יורש או לוקח מי אמרינן משום פסידא דאחריני עקרוהו מלוקח ועבדו לי' כיורש ובעיקר הדין הוי לוקח או דילמא מעיקר הדין הוי יורש רק במקום פסידא דידי' וליכא פסידא דאחריני דאינהו אפסדי אנפשיי' עקרוהו מיורש ועבדו לי' כלוקח ונ"מ בנ"ד בשכתב לאשתו דו"ד אין לי בירושתיך אם הוי כיורש הוי כבן שסילק א"ע מירושת אביו דלא מהני אף בקנין כמו מה שאירש מאבא מכור לך דלא עשה כלום ואי הוי כלוקח מהני כמו בהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דקי"ל דבמכר הבן כי מיית האב מיהא אית לי' ללוקח כדאיתא בכמה מקומות והכא ליכא לא פסידא דידי' ולא פסידא דידה דהא הוא ברצונו כותב לה וכל מה שאדם עושה ברצונו לחובתו לא בקרא פסידא דידי' כדאיתא בירושלמי פ' האשה שנפלו ובמס' פיאה פ"ו עי"ש ע"כ תלי בזה אם בעיקר הדין הוא יורש רק במקום פסידא דידי' עקרוהו מיורש או מעיקר הדין הוא לוקח רק במקום פסידא דאחריני עקרוהו מלוקח ע"כ במקום דליכא לא פסידא דידי' ולא פסידא דאחריני עומד על עיקר הדין והנה לשיטת הירושלמי בעל בנכסי אשתו יורש הוי אפילו לבתר תקנת אושא כדאיתא בירושלמי לקמן ר"א בשם ר"י בדין הי' שאם מכרה ונתנה שיהא קיים שלבסוף הוא זוכה בהם כלומר דיורש הוא ולמה אמרו מכרה בטל שלא תהא אשה מוכרת משל בעלה ואומרת שלי הן ע"כ וזהו תקנת אושא ולאו משום דעשאוהו רבנן כלוקח ראשון ז"א אלא תקנה אחריתא היא ומובן בזה בהא דגרסינן במס' ב"מ דף צ"ו ע"ב בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי ומסיק שם אמר רבא בעל בנכסי אשתו לא שואל ולא שוכר הוי אלא לוקח היא מדריב"ח דאמר ריב"ח באושא התקינו כו' ולכאורה קשה מאי תבעי לן מעיקרא וכי מעיקרא לא הוי ידעינן מתקנת אושא אבל לפי הנ"ל ניחא דרבא הוא דמחדש לן דטעמא דתק"א הוא משום דעשאוהו רבנן כלוקח ובלא"ה הו"א דהוא משום התקנה דאמר ר"א בשם ר"י בירושלמי שלא תהא אשה מוכרת משל בעלה ואומרת שלי הן ע"ז מחדש רבא דהוא משום דעשאוהו רבנן כלוקח ראשון ונמצא לפ"ז לשיטת הירושלמי יורש הוי ולשיטת הבבלי לוקח הוי והנה במה שנסתפקנו במקום דליכא לא פסידא דידי' ולא פסידא אחריני אם הוי יורש לוקח יש לפשוט זאת משיטת הרב אלפס ז"ל ור"ח ז"ל דהנה הרב אלפס ז"ל פסק לענין לותה ואכלה מלוה ע"פ ועמדה וניסת דבעל לוקח הוי ולא גבה מאתו אע"פ דבמקום פסידא דאחריני עשאוהו כיורש

הכא איהו דאפסיד אנפשי' דלא איבעיא לי' להלות בלא שטר וצ"ב לכאורה הא הכא הוי החוב קודם לנישואין שלו וכתב התומים ז"ל בסי' קי"ב הפי' דלאו למימרא דאיהו אפסיד אנפשי' ז"א אלא ה"פ דכיון דבשעה שלוה הלוה ע"מ כן בע"פ שלא יגבה מלוקח ולא חש אנפשי' האיך אנו נחוש לפסידא דידי' יותר ממנו בעצמו והאיך נעקור תק"ח דעשאוהו בלוקח משום לחוס על הפסידא דידי' והוא בעצעו לא חס ע"ז ההפסד עי"ש ופשוט הדבר דע"כ מעיקר הדין הוי לוקח ע"כ אין לנו לעשות תקנה עבורו לעקור תק"ח ולעשות מלוקח יורש אבל אי הי' מעיקר הדין יורש רק במקום פסידא דידי' בלא פסידא דאחריני דהאחריני לקחו אח"כ עשאוהו מיורש לוקח פשיטא דהכא בשלוה קודם הנישואין אין לנו להפסיד לאחריני ולעשות מיורש לוקח דנהי דאין לנו לחוס עליו ולעשותו מלוקח יורש אבל אין לנו להפסידו לעשותו מיורש לוקח דנהי דאין לנו לחוס עליו לעשות לו טובה כיון דהוא בעצמו נתרצה שלא יגבה מלקוחות אבל אין לנו להפסידו לעשותו מיורש לוקח כיון דלוה ע"מ לגבות מיורש והבעל יורש הוי ואין לנו להפסידו לעשותו מיורש לוקח במקום פסידא דאחריני ול"ל איהו בעצמו לא חייס ז"א דהא נכנס לכתחלה אדעתא למגבי מיורש והבעל יורש הוי ולא יעשו אותו לוקח משום פסידא דאחריני שלוה קודם הנשואין אלא ע"כ דס"ל לרב אלפס ז"ל דמעיקר הדין בעל לוקח הוי וע"כ אין לעקור תק"ח דעשאוהו כלוקח משום לחוס עליו דהוא על עצמו לא חייס כדכתב התומים ז"ל בפירוש אבל ר"ח ז"ל פסק דבלותה ואכלה ועמדה ונשאת גובה מהבעל משום דבמקום פסידא דאחריני בעל יורש הוי כלומר דלא עשאו אותו מיורש לוקח ונמצא לפ"ז להרב אלפס ז"ל עשאוהו מלוקח יורש במקום פסידא דאחריני ולר"ח ז"ל עשאוהו מיורש לוקח במקום פסידא דידי ונמצא לפ"ז במקום דליכא לא פסידא דידי' ולא פסידא דאחריני לרב אלפס ז"ל הוי לוקח ולר"ח ז"ל הוי יורש ע"כ לרב אלפס ז"ל שפיר תנאו קיים אפילו אחר נישואין משום דבעל לוקח הוי והירושלמי לטעמי' דס"ל דאפילו לבתר תק"א הוי בעל יורש אבל ר"ח ז"ל ס"ל דבעל יורש הוי אפילו לדידן במקום דליכא פסידא דידי' ולא דאחריני וכיון דיורש הוי ע"כ תנאו בטל משום דלבסוף הוא זוכה בהם כהירושלמי ודוק: